

Inflytande på riktigt?

- **Hinder och möjligheter för deltagardemokrati i den svenska skolan.**

Masteruppsats i offentlig förvaltning

VT- 12

Författare: Matilda Ström

Handledare: Nazem Tahvilzadeh

Tack

Jag vill först och främst tacka Åsa Wahlström, projektledare för ”Inflytande på riktigt” hos Rädda Barnen Region Väst. Möjligheten att få ta del av hennes kompetens och erfarenhet kring projektet har varit ovärderlig. Hon har gett råd och stöd, uppmuntrat och väglett.

Jag vill framföra ett stort tack till min handledare Nazem Tahvilzadeh för hans vägledning genom hela uppsatsprocessen, genom konstruktiv kritik och råd har hans goda hjälp fört till denna färdiga produkt.

Mina vänner och familj förtjänar ett stort tack. Ert bidrag i form av att diskutera ämnet och uppsatsen med mig i alla skeden har varit till en oerhört stor hjälp.

Sist men inte minst vill jag tacka alla intervjupersoner och elever som deltagit i studien och avsatt tid för att svara på mina frågor, utan era svar hade inte uppsatsen inte blivit till.

Matilda Ström, Göteborg den 29 maj 2012

Abstract

Arbetet

Examensarbete på masternivå vid Förvaltningshögskolan, Göteborgs Universitet. Utgångspunkten är Rädda Barnens projekt ”Inflytande på riktigt” som en form av deltagardemokratiskt projekt i skolan. Vidare diskuteras huruvida denna form av deltagardemokratisk projekt leder till ett stärkt inflytande, samt en ökad legitimitet för det svenska demokratiska systemet. Uppsatsen behandlar också varför, och vem som implementerar och driver deltagardemokratiska initiativ i skolans värld framåt. Uppsatsen granskar de olika aktörerna som medverkar i projektet ”Inflytande på riktigt” och huruvida de bidrar till att möjliggöra eller hindra ett positivt utfall. Studien genomförs genom en abduktiv, kvalitativ intervju-, och enkätstudie av teorikonsumerande art.

Syftet med studien

Att diskutera hinder och möjligheter med deltagandedemokratiska initiativ som avser att öka elevinflytande och unga människors demokratiska fostran i skolmiljön.

Frågeställningar

- 1) Ledde projektet till inflytande på riktigt enligt elevernas upplevelse i tre olika skolor och politiska kontexter?
- 2) Vad kan förklara eventuella variationer i resultat kring projektet ”Inflytande på riktigt” i de tre skolorna?

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar.....	8
1.2 Begreppsdefinitioner.....	10
1.3 Uppsatsens fortsatta disposition.....	10
2. Teoretiskt ramverk	11
2.1 Representativ demokrati och deltagardemokrat.....	11
2.2 Konkreta möjligheter och hinder för deltagare i demokratiska projekt i skolan utifrån tidigare forskning.....	14
2.3 Initiativ till och engagemang i deltagardemokratiska projekt.....	20
2.3.1 Varför vill aktörerna verka för deltagande och hur ser engagemanget ut?.....	20
2.3.2 Uppifrån och ner problematiken. Är det skendemokrati?.....	24
2.4 Resurser måste till för att demokratiinitiativ skall kunna förverkligas.....	25
2.5 Deltagare urval till deltagardemokratiska projekt.....	26
2.6 Vad är innebörden bakom begreppet inflytande på riktigt utifrån teorin.....	28
3. Design	31
3.1 Metod.....	31
3.2 Urval.....	32
3.3 Validitet och reliabilitet.....	33
3.4 Population och operationalisering.....	34
3.5 Genomförande av undersökningen.....	35
3.5.1 Datainsamling genom intervjuer.....	36
3.5.2 Datainsamling genom enkäter.....	37
3.5.3 Datainsamling genom höringar.....	38
3.6 Generaliserbarhet.....	39
3.7 Forskningsetik.....	39
4. Empiri	40

4.1 Kommun 1.....	41
4.1.1 Initiativet	41
4.1.2 Vad är projektet ”Inflytande på riktigt” enligt aktörerna och eleverna?....	43
4.1.3 Hur valde ni de deltagande?.....	44
4.1.4 Vilka resurser hade ni?.....	44
4.1.5 Vad blev resultatet?.....	44
4.2 Kommun 2.....	47
4.2.1 Initiativet.....	47
4.2.2 Vad är projektet ”Inflytande på riktigt” enligt aktörer och elever.....	48
4.2.3 Hur valde ni de deltagande?.....	49
4.2.4 Vilka resurser hade ni?.....	50
4.2.5 Vad blev resultatet?.....	51
4.3 Kommun 3.....	53
4.3.1 Initiativet.....	53
4.3.2 Vad är projektet ”Inflytande på riktigt” enligt aktörer och elever?.....	54
4.3.3 Hur valde ni de deltagande?.....	55
4.3.4 Vilka resurser hade ni?.....	56
4.3.5 Vad blev resultatet?.....	58
5. Övergripande analys.....	59
6. Slutsatser och avslutande reflektioner.....	66
7. Källförteckningar.....	72
8. Bilagor.....	75
8.1 Bilaga 1- Intervjuguide.....	75
8.2 Bilaga 2- Elevenkät.....	77
8.3 Bilaga 3- Höring, heta linjen.....	79

1. Inledning

Att värna om inflytande, samt öka insynen i demokratiska processer är ett av regeringens viktigaste demokratiska mål. Inflytande är inte längre något man applicerar på den offentliga politiken som en extra krydda, utan det anses vara enormt viktigt att etablera i all demokratisk verksamhet. (www.regeringen.se). Detta gäller inte minst i ungdomspolitiken.

Inflytande integreras ofta i den offentliga politiken i form av olika deltagardemokratiska projekt, eller deliberativa inslag. Deltagande och inflytande ses i allt fler sfärer, då även skolan. Att skolan under ett antal år varit i blickfånget när det kommer till integrerande av deliberativ demokrati har till stor del sitt ursprung i Demokratiutredningens betänkande från 2000. Utredningen konstaterar att den svenska förvaltningen bör ha mer deltagandedemokrati med deliberativa inslag. Vidare konstateras att ungdomar är en viktig fokusgrupp. Genom att tidigt etablera demokratiska värderingar och kunskaper blir det möjligt att de i den offentliga politiken på lång sikt integreras i en mer välfungerande demokrati. Utredningen visar att unga och gamla är de politiskt svaga grupperna i samhället och det krävs därför en extra satsning på dem (SOU 2000:1:216). Men det stannar inte här, politiken tog steget vidare med integrering av ungdomspolitiska frågor när i Regeringens proposition *”Makt att bestämma-rätt till välfärd, förslag till ny ungdomspolitik i Sverige”* från 2004, då regeringen lyfte möjliga vägar för ungdomar att komma in i det offentliga beslutsrummet, samt vara med i de demokratiska processerna för att kunna påverka sin vardag. Vikten av att låta ungdomar vara med att påverka kom nu ännu högre upp på agendan (Prop 2004/05:2). Ungdomar är morgondagens vuxna och de värderingar som etableras i ung ålder följer ofta med individen in i vuxenlivet. Det är också särskilt relevant att etablera demokratiska värderingar hos dem, eftersom många inte har rösträtt ännu. Skolan blir då ett forum som lämpar sig för demokratisk fostran och utökande av delaktighet med hjälp av deltagandeinitiativ (SOU 2000:1).

I dagens Sverige är deltagande en viktig del av många medborgares vardag. Att känna sig delaktig, samt att uppleva att man får vara med och forma sin livssituation uppfattas ofta som en viktig aspekt för att känna sig tillfredställd. Den svenska demokratin har som mål att vara levande och möjliggöra inflytande bland dess medborgare. Enligt regeringens demokratipolitik är inflytande oerhört viktigt i det demokratiska samhället, då det stärker de mänskliga rättigheterna (www.regeringen.se). Det blir allt mer vanligt att bjuda in fler aktörer i beslutsrummen och delaktighet har integrerats på flera olika samhällsnivåer, däribland

skolan (Jarl 2004). Inflytande och möjlighet att påverka finns även med som en del av skollagen, läroplanen, samt i barnkonventionen (SKOLFS 2010:37). Ansvaret för att detta är delat och deltagardemokratiska ideal eftersträvas på flera olika nivåer inom den svenska staten (Jarl 2004).

Läraren är den tjänsteman som agerar närmast eleverna och kan både ses som en tjänare av demokratin, men också väktare (Lundquist 1998). Det vill säga att läraren utifrån barnkonventionen, läroplanen samt skollagen skall främja ett aktivt deltagande i klassrummet. Detta för att utveckla ungas demokratiska förståelse (SKOLFS 2010:37). För att det skall vara möjligt är det dock viktigt att även andra instanserna högre upp i systemet möjliggör att lärare skall kunna integrera inflytande i undervisning. Empiri pekar på vikten av att tidigt etablera kunskaper kring de demokratiska idealen hos ungdomar, eftersom det finns indikatorer från tidigare forskning kring att beteendemönstret som etablerats hos ungdomar är varaktigt under individens resterande del av livet. Genom att tidigt etablera en kunskap om, samt bjuda in till deltagande inom olika demokratiska arenor formar man då morgondagens demokratiska medborgare (Johansson 2007).

Hur man skall gå till väga för att etablera en positiv grundsyn kring det demokratiska systemet, råder det dock skilda meningar om. Det utkristalliserar sig här två ytterpunkter, eller idealtyper av teoribildningar. Den ena teoribildningen menar att enbart representativ demokrati fungerar, när det kommer till att skapa en legitimitet till demokratin. Dessa teoretiker kallar sig konkurrensdemokrater (Johansson 2007). På den andra sidan är förespråkarna för deltagardemokrati, som kallas deltagardemokrater. Vilka anser att den offentliga politiken endast genom ett aktivt deltagande kan uppnå en hög legitimitet till demokratin (Jarl 2004).

Huruvida deltagande är gynnsamt för legitimiteten för demokratin granskas genom att se på ett specifikt fall, vilket är Rädda Barnen i Västsveriges projekt ”Inflytande på riktigt” Projektet som startade hösten 2009 och pågår fram till hösten 2012, har genomförts på fem högstadieskolor i Västra Götalandsregionen. I projektplanen var Rädda Barnens mål att de unga skulle ges större inflytande och delaktighet i skolan, men även i samhällslivet. I de sfärer som de unga rör sig i, samt i de frågor som berör deras vardagssituation skulle det öppnas upp för en större insyn och möjlighet att delta. Tanken bakom projektet, samt syftet med det är alltså att öka barn och ungas inflytande, vilket man önskade göra genom att låta

högstadieläverna vara mer delaktiga i de demokratiska processerna som berör deras vardag. Detta integrerades genom att man först utbildade de vuxna kring barnkonventionen, samt arbetade vidare med kommunikation, dialog och samverkan mellan de olika aktörerna (politiker, tjänstemän, rektorer och lärare), Rädda Barnen och ungdomarna på skolorna som deltog i projektet (www.rb.se). Projektet är finansierat av projektpengar som Rädda Barnen i Västsverige själva ansökt om från Kommittén för folkhälsofrågor och Kulturnämnden i Västra Götalandsregionen (Projektmedelsansökan, Inflytande på riktigt). Anledningen till att Rädda Barnen i Västsverige startade processen för att genomföra detta projekt var att inflytande i skolan ansågs som en så pass viktig del av barn och ungas vardag, samt att vid brist på detta ansågs det även vara en brist i de mänskliga rättigheterna (Konventionen om barnets rättigheter). Utbildningarna har tillhandahållits i Rädda Barnen, Västsveriges regi och hade som syfte att lägga grunden för det senare kommande konkreta arbetet med eleverna för att integrera inflytandet i elevgrupperna på skolorna. Det har även varit etablerade arbetsgrupper där elever medverkat. Projektet driver ett helhetsperspektiv kring ungas inflytande i den kommunala politiken och i skolan. Det är tänkt att de deltagande skolorna i de aktuella stadsdelarna, samt kommunerna, genom sin medverkan och utbildning kring inflytande skall arbeta mot ett ökat inflytande bland sina elever. Syftet med projektet var att inflytandet skulle förbättras och utvecklas genom dialog, samverkan, utbildning, kommunikation och politiska processer. Rädda Barnen anser att det viktigaste med projektet är att både barn och vuxna får mer kunskap om ungas rättigheter och vad det innebär att kunna vara med och påverka sin situation både privat och i skolan (Projektplan, Inflytande på riktigt).

Denna uppsats kommer att behandla huruvida projekt som ”Inflytande på riktigt” bidrar till att öka ungdomars förståelse och deltagande i det demokratiska samhället. Uppsatsen behandlar huruvida projektet faktisk innebar inflytande på riktigt? Utgångspunkten är därmed att besvara syftet som är att diskutera hinder och möjligheter med deltagardemokratiska initiativ som avser öka elevinflytande och unga människors demokratiska fostran i skolmiljön. Detta genomförs genom en jämförande kvalitativ trefallstudie. Med det innebär att jag har valt att genomföra intervjuer av politiker, tjänstemän, rektorer och lärare och i tre av de kommuner som deltog i projektet ”Inflytande på riktigt”. Det har även i samarbete med Rädda Barnen genomförts insamling av empiri genom elevenkäter, samt höringar. Det vill säga en form av gruppintervjuer bland eleverna på de deltagande skolorna. Detta material har jag hjälpt till att samla in ta och använt mig av i uppsatsen.

Eftersom det inom diskursen deltagardemokrati finns otillräckligt av empiri kring hur inflytande påverkar unga i positiv bemärkelse, då specifikt kring ingången i projekt som detta och hur engagemang påverkar deltagardemokrati riktat mot ungdomar. Därav fyller uppsatsen en lucka, både inom och utomvetenskapligt. Förhoppningsvis kan den även bidra till ytterligare forskning kring betydelsen av integreringen av inflytande i de svenska klassrummen.

Många betraktar politik som ett svårt område som unga inte har tillräcklig kunskap eller mognad för att förstå sig på eller kunna delta på ett konstruktivt sätt (Johansson 2007). Som nämnt har skolan som uppdrag enligt lag att fostra demokratiska medborgare. När eleverna inte ges denna möjlighet att vara med och påverka eller att inflytande inte är integrerat i skolan, bidrar det till en negativ syn på demokratiska processer och demokratin i sin helhet kan urholkas (Tursunovic 2004: 94). Tidigare forskning visar ett tydligt samband mellan att de som fått träning kring i demokratiska processer har en ökad demokratisk förståelse (Lelinge 2009:28). Därför bör uppsatsen tillföra något nytt till den vetenskapliga diskursen kring ungdomsdeltagande.

1.1.Problemformulering, syfte och frågeställningar

Den här uppsatsen problematiserar tillvägagångssätt och projekt inom demokratin, vilka har som syfte att öka inflytandet, och den demokratiska förståelsen hos medborgarna. Det genomförs genom att använda teoretisk utgångspunkt i litteratur kring deltagardemokrati, vilken startar i att ge en övergripande diskussion kring fördelar och nackdelar med deltagande och elevinflytande i ljuset av demokratin utveckling och förgrening.

Uppsatsens syfte är att diskutera hinder och möjligheter med deltagardemokratiska initiativ som avser att öka elevinflytande och unga människors demokratiska fostran i skolmiljö. För att belysa syftet kommer jag dyka djupare in i diskussionen kring hur, vad och varför projektet ”Inflytande på riktigt” har genomförts. Vilket görs genom följande frågeställningar;

- 1) Ledde projektet till inflytande på riktigt enligt elevernas upplevelse i tre olika skolor och politiska kontexter?

- 2) Vad kan förklara eventuella variationer i resultat kring projektet ”Inflytande på riktigt” i de tre skolorna?

För att kunna diskutera kring vilka hinder och möjligheter deltagardemokratiska projekt som ”Inflytande på riktigt” möter, samt besvara frågeställningar granskas projektet på det förvaltningspolitiska planet. Vilket görs genom att de konkreta möjligheterna för implementering av projektet kartläggs, initiativtagande, och engagemang hos de olika aktörerna utreds. Det läggs även vikt vid hur resurserna i de olika kommunerna ser ut, för att kunna urskilja huruvida projektet ens hade en möjlighet att förverkligas. Urvalet till projektet granskas också ingående, samt intresset hos de involverade, då ett bristande intresse kan föra till en korrelation mellan projektet och att en bild av skendemokrati etableras.

Eftersom uppsatsen undersöker ett specifikt projekt inom skolans värld, är utgångspunkten i största delen av teorin förankrad i deltagande projekt riktad mot ungdomar, samt integrering av demokratiska tillvägagångssätt inom skolsektorn. Inom detta fält är det uttalat att det finns en lucka i den vetenskapliga diskursen när det kommer till utfall, samt förståelse av huruvida deltagardemokrati, kontra ren representativ demokrati är det mest positiva för dagens demokratiska samhälle (Holmberg 2002). Varför det är så lite forskning gjord kring deltagardemokrati, samt dess förankring till verkligheten är ovisst, men det är många som har lyft fram detta som anmärkningsvärt (Jarl 2004:14).

Empirin i studien baseras på intervjuer, enkäter och gruppintervjuer i form av så kallade höringar. Det hade varit intressant att samla empiri ifrån hela aktörskedjan, helt ifrån statlig nivå och Rädda Barnen som projektadministratör, till de beslutande, implementerande, samt deltagande aktörerna. För att möjliggöra studiens genomförande under den begränsade tiden som avsatts har jag begränsat kedjan av aktörer till att omfatta elever, lärare, rektorer, tjänstemän och politiker i de olika kommunerna. Genom att genomföra intervjuer och enkäter med dessa aktörer blev det möjligt att få fram de olika perspektiven på varför man gick med, samt vad ett projekt som detta konkret ger eleven.

1.2.Begreppsdefinitioner

- Höring – Är en form av fokusgruppintervju. Höringar innebär att man genom olika övningar och gruppuppgifter strävar efter att frigöra samtalet och hjälpa unga människor att analysera sina erfarenheter (www.forandringsfabrikken.no).
- Inflytande på riktigt – Ungdomar bjuds in att delta i den politiska debatten, de får göra sin röst hörd och den offentliga förvaltningen väger in deras åsikter vid beslut (Projektplan, Inflytande på riktigt).
- Cost benefit – Resurser som investeras är lägre än den positiva vinningen man får av deltagandet (Robinson 1993)

1.3.Uppsatsens fortsatta disposition

Uppsatsens inleds med ett abstract för att tidigt ge läsaren en bild av vad utgångspunkten för studien är. Här presenteras en bild av vilket problem som önskas utredas. Sedvanligt kommer det en efterföljande inledning för att ge en inblick i vad som kommer att behandlas, vilket syfte och vilka frågeställningar som studien utgår ifrån. Det presenteras även ett kortare kapitel med begreppsdefinitioner, kring begrepp som kontinuerligt florerar i uppsatsen, samt anses vara relevanta att tydliggöra betydelsen av. Eftersom uppsatsen är en trefallstudie där ett specifikt projekt är referenspunkten ges ytterligare information kring projektet i ett bakgrundskapitel. Därefter följer den teoretiska förankringen, samt tidigare forskning kring ämnet. Vilket efterföljs av metodkapitlet, som ger en djupare genomgång av val av metod och det metodologiska tillvägagångssättet, samt forskningsetiken bakom studien. I empirikapitlet är intervjuerna och enkäterna utgångspunkt, vilka kopplas ihop med teorikapitlet, vilket görs i en trefaldig uppdelning mellan de olika kommunerna. I analyskapitlet knyts det empiriska resultatet från de tre kommunerna till en sammanhängande analys, kopplat till frågeställningar och teori. Därefter redovisas resultatet, tillsammans med råd till ytterligare forskning inom området.

2. Teoretiskt ramverk

Uppsatsen berör deltagardemokrati för ungdomar, mer specifikt riktat mot skolmiljö. För att kunna föra en diskussion kring vilka resultat, samt varför det förekommer variationer i deltagardemokratiska projekt, mer specifikt i skolans värld. Kommer hinder och möjligheter med deltagardemokratiska projekt att lyftas genom att fokusera på hur, när och varför deltagardemokratiska projekt riktade mot ungdomar integreras i den offentliga politiken. För att underbygga detta är det relevant att gå tillbaka och se på synen på deltagande, kontra representativitet i demokratin. Teorin kommer att ge en kortare inblick i det historiska perspektivet. Teorins tyngdpunkt vilar dock på dagens demokratiska utgångspunkter för ungdomar, samt diskuterar deltagardemokratiska förutsättningar för dem. I form av vilka konkreta möjligheter som getts, hur initiativen bakom projekt ser ut, vilka resurser som finns att tillgå samt hur deltagare väljs ut för att säkra demokratin i projekten. Avslutningsvis så kommer det i teorikapitlet att göras en genomgång av vad inflytande på riktigt är utifrån uppsatsens teoretiska utgångspunkt.

2.1.Representativ demokrati och deltagardemokrati

Det råder i dagens Sverige skilda meningar om huruvida ett aktivt deltagande i det demokratiska samhället, bidrar till en förbättrad demokrati eller inte. Det gjordes bland annat en demokratiutredning år 2000 som i sin slutsats kom fram till att *”medborgare bör i större utsträckning än idag delta när gemensamma angelägenheter skall lösas”* (SOU 2000:1, s.34). Synen som genomsyrar demokratiutredningens från år 2000 är i sin helhet att ett deltagande genom exempelvis medborgardialog leder till en läroprocess kring demokratin. Detta bidrar då till, för det första en bättre bild av demokratin vi lever i idag för den enskilde medborgaren, samt för det andra en högre legitimitet för demokratin i sin helhet (Jarl 2004). *”Genom att delta utvecklar medborgare fundamentala kvaliteter i samhället. Ömsesidigt respekterade medborgare genererar ett stort humant och socialt kapital som alla sfärer i samhället har glädje och nytta av. Den som inte får motsvarande träning i att skapa tillit genom att vara tolerant mot oliktankande, går miste om skolning och förädling av sina mer primitiva instinkter. Den som övar sig i samarbete, kritik och tolerans blir en tillgång för både sig själv och samhället, för såväl den privata och offentliga sfären”* (SOU:2000:1, s 33).

Det råder skilda meningar om huruvida deltagande inom demokratin skall främjas, eller motverkas för att bidra till ett mer jämlikt och demokratiskt samhälle. Gemensamt är dock att alla strävar efter att uppnå ett så bra inflytande över demokratin som möjligt oavsett ålder. Det är dock tillvägagångssätten som skiljer sig åt. Skiljelinjerna man ser är sådana som att vissa forskare ser en större vinst i att låta medborgarnas deltagande vara av betydande grad, samtidigt som andra anser att det ligger i medborgarnas intresse att deras deltagande begränsas för att jämlikhet skall kunna råda. Det är de styrandes uppgift att se till medborgarnas intresse och begränsa deltagande för att jämlikhet skall kunna råda (Johansson 2007: 32). För att gå vidare i hur det fungerar nu, är det relevant att se på den historiska utvecklingen.

Skillnaderna som idag syns i den offentliga politiken kring hur demokratin bör utvecklas för att fungera på bästa sätt kan härledas långt tillbaka i historien. De finns allt ifrån den klassiska demokratin med sin härkomst i Aten på 400 f. KR, till dagens mer moderna demokratimodeller. Som sig bör har dessa olika modeller både styrkor och svagheter. Politiken har enligt både nutida och dåtida ideal varit och är ett medel för att nå en högre personlig självständighet, samt frihet (Held 1997: 35-36). Under historiens gång urskiljer sig en mer positivistisk inställning till huruvida deltagandedemokrati kan komma att fungera. Weber hade inställningen att direktdemokrati skulle kunna komma att fungera inom mindre samhällen, men där man levde i större demokratiska samhällen skulle dock ett direktdemokratiskt styre kunna komma att bli allt för komplext och leda till allt för tröga beslutsprocesser. Detta i och med att allt fler aktörer förväntas att få utrymme att lufta sina åsikter, innebörden skulle vara att det skulle vara mycket tidskrävande och svårt att organiserat att alla på ett jämlikt sätt skulle kunna få komma till tals (Held 1997:204). Att gå tillbaka och se på ursprunget och vart idéerna föddes är av stor relevans för att förstå senare idéer. Det är inte bara komplexitet och tröghet som för till kritik av deltagardemokratin. Även okunskap och negativ inställning till medborgarnas intresse att aktivt delta, är ett ofta använt argument (Esaiasson & Westholm 2006). Om en beslutsgång, enligt dagens kategorisering skall kunna kallas demokratisk så skall den antingen ge alla berörda möjlighet att vara delaktiga vid beslutsgången. Det vill säga en renodlad direktdemokrati, eller så skall folkvalda representanter bestämma för resterande medborgare, det vill säga genom representativ demokrati (Esaiasson & Westholm 2006: 10).

De senaste decennierna har man inte bara sett förflyttningar kring huruvida direktdemokrati, eller representativ demokrati är att föredra. De senaste åren har deltagardemokratiska projekt blivit allt mer vanliga och medborgardialoger ses på fler och fler ställen. De som är positivt inställda till mer deltagande och inflytande från medborgarnas sida, ser detta som ett steg i utvecklingen mot en utökad och mer inkluderande demokrati. Samtidigt som kritiker säger att dessa tvärtom kan bidra till att öka ojämlikheten, genom att redan starka individer släpps fram, samt att politiker och tjänstemäns makt ökas, då de som styrande makt av dessa dialoger kan utöka sin makt och styra medborgarnas åsikter. Så även om förflyttningar av makten syns, bör det diskuteras vad som är de bakomliggande orsakerna till varför de olika aktörerna går in i olika former av deltagardemokratiska projekt, då dessa är väldigt komplexa att analysera utfallet av (Hellberg m.fl. 2011:122).

Den svenska representativa demokratin har på många håll tunnats ut och förflyttats närmare medborgarna, i form av mer och större inflytande. Men är det i medborgarnas intresse och vem vinner egentligen mest på det, förvaltningen som styr dialogen eller medborgaren som bjuds in att delta (Hellberg m.fl. 2011)? Klart är i alla fall att olika aktörer har fått mer att säga till om, medborgardialog samt olika deltagardemokratiska projekt har blivit mer vanliga. Det kan vara ett led i att politiken förväntas bjuda in till en bättre och bredare samverkan, men det kan även vara en samhällstrend som etablerats på grund av att medborgarna kräver mer och bättre insyn för att legitimiteten till demokratin skall bibehållas. Den svenska demokratis representativa ideal har utmanats och demokratin har genomgått en förflyttning utåt, samt nedåt under de senaste decennierna. Det medborgarna förväntas inte bara rösta vid allmänna val, utan även vara en del av den demokratiska processen (Montin m.fl. 2009). Vissa forskare menar att det finns för lite och bristande empiriskt belegg på huruvida det jämlika demokratiska samhället uppnås genom konkurrensdemokraters syn på att deltagandet begränsas, eller det motsatta som deltagardemokraterna förespråkar (Johansson 2007:32). Vid granskning av hur deltagandet i de demokratiska processerna i den svenska skolan fungerar är det värt att nämna att det finns medborgardemokratiska förespråkare, samt motståndare (Jarl 2004). Dessa förkommer oftast inte i en helt renodlad form, utan är oftast någon form av blandning. Det finns de som väljer att kalla förespråkarna för deltagardemokrati för integrativa demokratiidealister, andra kallar dem för deltagardemokrater. De som förespråkar ett mer renodlad representativ demokrati kallas av vissa för konkurrensdemokrater och av andra för aggregativa demokratiidealister (Johansson 2007). För att undvika förvirring kommer nu enbart begreppen konkurrensdemokrater, samt deltagardemokrater att hädanefter

användas i texten. Deltagardemokrater betraktar demokrati som levnadssätt och en ständigt pågående process där medborgarna genom sitt deltagande är en viktig komponent (Jarl 2004). De anser att för att skapa ett effektivt, samt rättvist demokratiskt samhälle krävs det att det existerar någon form av medborgardialog, eller deltagande ibland medborgarna. De integrativa demokratidealisterna hävdar att människan, eftersom hon är en social varelse, har behov av att få inblick och delta i det sociala samspelet inom den demokratiska arenan för att legitimiteten till demokratin skall kunna upprätthållas (Jarl 2004).

Samtidigt som deltagardemokraterna ser dessa positiva effekter av deltagande hävdar andra forskare att deltagande kan bidra till motsatt effekt, då i form av problem med jämlikhet, rättvisa och bidra till en lägre legitimitet (Jarl 2004). Bilden av demokratin är att deltagande ofta, samt i stor grad kan leda till konflikter bland de som förespråkar representativ demokrati. Dessa konflikter har ofta roten i att deltagande tenderar att gynna de som redan har en socialt, eller resursmässigt stark position i samhället. Genom att möjliggöra deltagande inom demokratiprocesser menar konkurrensdemokraterna att det samtidigt öppnas upp för ett mindre jämlikt samhälle, där de resursstarka medborgarna ges ytterligare en kanal att kunna komma till tals och uttrycka sin åsikt. Deltagardemokrati innebär alltså enligt dem en stor risk att bidra till att öka snedfördelningen av möjligheten att komma till tals i befolkningen (Jarl 2004). Det är tydligt att det råder skilda meningar kring deltagandets eventuella positiva effekter på demokratin, denna uppsats avser dock att ge en bild av båda sidorna av deltagardemokratiska projekt, men då enbart genom att behandla huruvida deltagandet i den svenska skolan fungerar.

2.2.Konkreta möjligheter och hinder för deltagare i demokratiska projekt i skolan utifrån tidigare forskning

Att hålla deltagande nere är förmodligen inte lika vedertaget i dagens samhälle, men det råder helt klart fortfarande vitt skilda meningar om huruvida deltagande i huvudsak genererar positiva eller negativa konsekvenser för den enskilda individen och i förlängningen legitimiteten för demokratin (Jarl 2004). Även om tendenserna går emot att medborgarna i samhället förväntas vara mer aktiva även mellan valen (Montin m.fl 2009). Som framkom ur föregående stycke råder det olika trender i den offentliga politiken kring huruvida deltagande är positivt. Skolministern uttalade sig på följande sätt under 1980-talet; *"Vad gäller frågan om möjligheter att öka elevers och föräldrars inflytande på beslutsprocesserna inom*

skolväsendet har det för mig varit en självklar utgångspunkt att ett sådant inflytande inte får strida mot den representativa demokratin eller den kommunala självstyrelsens principer. Elev- och föräldraintresset utgör i förhållande till samhällsintresset ett specifikt särintresse. Sådana särintressen bör enligt min mening inte vara företrädda i organ, vilka representerar allmänna medborgarintressen” (Prop1988/89:4,s. 41). Vilket kan tolkas som en negativ hållning. Detta var på 1980-talet och utifrån bland annat Sören Holmberg verkar det ännu inte finnas tillräckligt tydliga resultat inom ämnet och därför är det varken möjligt att falsifiera eller verifiera om deltagandedemokratiska projekt i första hand är positiva eller ej (Holmberg 2002). Statsvetaren Sören Holmberg uttalar sig kring detta ämne att; *”Svaret är som alltid varken svart eller vitt, men inte heller mittemellan grått. Svaret är istället i huvudsak blankt. Vi vet mycket lite om deltagandets olika effekter”* (Jarl 2004: 15).

Huruvida deltagande och inflytande leder till ett mer demokratiskt samhälle och en ökad legitimitet för demokratin är ett område som det ännu inte har forskats tillräckligt mycket på för att kunna uttala sig säkert i frågan om huruvida deltagande är helt och hållet positivt, eller negativt för demokratin (Holmberg 2002). Även om diskursen har luckor som skulle behöva fyllas så finns det ett flertal utredningar som ger belägg för att deltagande projekt bidrar till utveckling av den analytiska förmågan hos ungdomarna, bär ibland Lelinge (2009), Tursunovic (2004) och Ungdomsstyrelsens rapport Fokus 10- *en analys av ungas inflytande* (2010). Frågan är bara i vilken grad?

Samtidigt visar den nationella utvärderingen av grundskolan från 2003 vid namn ”ELEVERS DEMOKRATISKA KOMPETENS” som baserats på insamlade enkätsvar från ungdomar i årskurs 9, med ett urval som skall vara riksrepresentativt, vikten av demokratiprojekt i skolan. Syftet med utvärderingen var att kartlägga den demokratiska kompetensen, attityder till den demokratiska världen, samt huruvida skolans demokratiska styrmål uppfylldes. Resultatet av utvärderingen visar att elever som får möjlighet att aktivt delta genom olika demokratiprojekt i skolan har en möjlighet att skapa och etablera en god bas för en fördjupad demokratisk kompetens (Oscarsson 2003). Det är även intressant att se hur man genom demokratisk fostran redan i tidig ålder kan lägga grunden för en djupare förståelse och kunskap om det demokratiska systemet och mänskliga rättigheter (Johansson 2007). Genom fokus på tidig demokratifostran kan det tänkas att man i ett långsiktigt perspektiv stärker demokratin, samt på kort sikt bidrar till att de deltagande individerna uppnår en större individuell kunskap med alla dess effekter som följd.

Även inom den offentliga politiken har möjligheterna och de positiva följderna av att integrera elevdemokratiska inslag uppmärksammats. Från och med att regeringen 2004 lade fram propositionen ”Makt att bestämma – rätt till välfärd, förslag till ny ungdomspolitik i Sverige” i riksdagen, har hela Sveriges offentliga sektor genomstrukturerats av det övergripande målet att arbeta för att främja och integrera ett ungdomsperspektiv inom all offentlig politik. Inom propositionen redogör och lyfter regeringen möjliga vägar att öka ungdomars inflytande i det svenska samhället (Prop 2004/05:2). Även Ungdomsstyrelsen lyfter möjligheterna som öppnas för ungdomar som får möjlighet att tidigt etablera kunskap om vart och hur de kan påverka sin vardag. Den här kunskapen kan enligt Ungdomsstyrelsen i förlängningen leda till en ökad legitimitet för demokratin genom att den blir betydligt mer tillgänglig, samt systemen och processerna mer transparenta för de unga. Att etablera detta i ungdomsåren är enligt empiri av stor vikt, eftersom bilden av en icke fungerande demokrati annars kan ha etablerats i vårt medvetande och det senare kan vara för sent att ändra på detta (Prop 2004/05:2).

Jarl, forskare vid statsvetenskapliga institutionen i Göteborg, följde under en längre tid utvecklingen och händelseförloppet i kommuner som införde brukarstyrelser i skolan. Hon fokuserar i sin avhandling ”En skola i demokrati? – Föräldrar kommunen och dialogen” på vilket resultat projekt med deltagande och dialog ger på individnivå. När det kommer till deltagardemokrati och dess eventuella positiva effekter på demokratin så är orden erkännande och makt återkommande. Hon lyfter fram vikten av att se bortom det mätbara resultatet på makronivå, i form av förbättrad och ökad legitimitet för demokratin i det stora hela, samt fokus på samverkan i form av governanceprocesser (Jarl 2004). Vikten av att analysera resultatet på mikronivå, det vill säga huruvida deltagardemokratiska åtgärder har haft en påverkan på den enskilda individen, frikopplat ifrån effekterna på samhälles nivå, det vill säga makronivå lyfts till en högre nivå. Enligt de integrativa demokratiidealerna förväntas dessa effekter vara mycket positiva för individen och kan visa sig i form av en högre grad upplevelse av uppnått självförverkligande, frihetskänslor, ökat engagemang för det offentliga, samt en ökad förståelse för demokratiska processer och mycket mer (Jarl 2004). Utifrån Jarls forskning är slutsatserna att deltagandet genom brukarstyrelser leder till en ökad demokratisk kompetens, samt en vilja att påverka och delta bland dem som varit involverade i projektet. Det är dock värt att poängtera att avhandlingen inte ser en korrelation mellan projektet och att ringar på vattnet skapas i skolorna, det vill säga att personer i skolorna som inte är aktiva i projektet inte når synbar demokratisk utveckling (Jarl 2004:224).

Andra forskare så som Lelinge och Johansson pekar på att vikten av deltagardemokratiska projekt i skolåren är extra viktiga, då empiri tyder på att individen redan i tidig ålder formas utifrån den kunskap och förståelse av ungdomar under denna period tillägnar sig. Det råder inom det här området som inom många andra skilda meningar kring hur människan stöps i en form som hålls relativt konstant, eller om vi genom hela livet omformas. Sanna Johanssons avhandling "Dom under trettio, vem bryr sig och varför?" tar sig an uppgiften att se på effekterna kring politisk deltagande bland ungdomar i Västra Götalandsregionen, vilket gjordes genom medborgarundersökningar. Undersökningarna som baseras först och främst på SOM-institutets data utgår från unga mellan 15-29 år (Johansson 2007). Hon problematiserar bilden av ungdomar som annorlunda än vuxna och vikten samt följderna av att tidigt integrera demokrati för de unga. Vikten av att tidigt etablera kunskaper kring de demokratiska idealen lyfts fram, eftersom som det finns många empiriska indikatorer på att dessa kunskaper och det tidigt etablerade beteendemönstret blir varaktigt genom resten av livet. Genom att tidigt etablera en kunskap om och bjuda in till deltagande inom olika demokratiska arenor formas morgondagens demokratiska medborgare (Johansson 2007). Lelinge, forskare och författare till den empiriska studien "Demokrati på schemat" från 2009, samlade under ett antal år empiri kring hur barn i 12 års åldern upplever, samt använder klassrådet som en demokratisk arena (Lelinge 2009). Hans resultat visar att barn och unga genom att få använda demokratiska processer på ett mer praktiskt plan, som klassrådet är ett exempel på, känner att de får träda in i en viktig roll. Lelinges empiri ger en bild ett högt intresse hos de unga att delta under dessa tillfällen, vilket enligt honom kan tyda på att deltagare i demokratiska projekt inom skolan leder till en etablerad fungerande demokratisyn hos eleverna (Lelinge 2009:31). Lelinge lyfter fram hur dessa deltagardemokratiska inslag i skolan påverkar eleverna i positiv bemärkelse. Samtidigt poängterar Tursunovic att när eleverna inte ges denna möjlighet att vara med och påverka eller att inflytande inte är integrerat i skolan, så bidrar det till en negativ syn på demokratiska processer och demokratin i sin helhet riskerar att urholkas (Tursunovic 2004: 94). Detta innebär i så fall att det redan under skoltiden lägger grunden för en låg grad av legitimitet till demokrati hos de unga. En anledning till att det kan vara svårt att integrera demokrati i skolan kan komma av att det från början är en snedfördelning av makten mellan lärare och elev. Läraren är elevens överordnade och förväntas ha sista ordet i diverse frågor, därför kan demokrati i skolan aldrig bli fullt ut den samma som i det vanliga samhället (Tursunovic 2004:97).

"Maktlösa ungdomar riskerar att bli maktlösa vuxna" är ett uttryck som i sig säger mycket om varför inflytande och deltagande är så viktigt att integrera i undervisning och samhället i sin helhet redan för barn och unga i en tidig ålder (Johansson 2007:21). En effekt som Johansson kan se som ett resultat av tidig integrering av deltagardemokratiska initiativ är att ungdomar som får vara delaktiga i processer i ett tidigt skede tenderar att nå en högre utbildningsnivå (Johansson 2007:242). Tursunovics forskning visar dock att det förväntade praktiska arbetet kring demokrati i skolan är långt ifrån tillfredställande. Han ser positiva effekter kring deltagardemokratiska projekt, men negativt på hur urvalet till dem går till väga. Även om många barn och unga upplever att de får vara med och bestämma och komma till tals i skolan, så finns det fortfarande de som menar att de har lite eller inget att säga till om i skolan. Självfallet kommer det alltid att finnas variationer kring hur individen uppfattar sin skolgång, men utifrån tidigare forskning så är det ett skrämmande stort antal av dagens skolungdomar som anser att de får allt för liten möjlighet att vara involverade i sin vardagssituation i skolan. Detta bör tas på allvar då elevernas upplevelse om huruvida deras åsikter vägs in när beslut skall fattas och om de bjuds in att få vara med och påverka, till stor del påverkar om de ser på sin skolgång som meningsfull (Tursunovic 2004: 94).

Tursunovic lyfter vikten av att låta alla komma till när deltagardemokratiska projekt skall integreras i skolan, samtidigt som Johansson argumenterar för att det är viktigt att komma ihåg att inte alla vill delta, empirin visar att detta oftast inte handlar om ålder utan om värderingar som påverkar det politiska intresset och viljan hos den enskilde individen (Johansson 2007:237). Där Tursunovic ser urval som en variabel som kan påverka projekten i en odemokratisk riktning (Tursunovic 2004), framhåller Johansson att för att det faktiskt skall leda till en högre legitimitet för demokratin så måste det få handla om valfrihet, politik är som många andra saker i livet mer intressant för någon och mindre för en annan. Johansson framhåller dock vikten av intresset att delta och hur det fördelar sig över generationsgränserna (Johansson 2007). Lelinge anser utifrån sina empiriska resultat problematiken kring upplevt obehag och ofrivillig medverkan i projekt, då specifikt kopplat till åldersproblematiken. Samtidigt som någon känner att det är av yttersta vikt att få möjlighet att vara aktiv i beslutsprocesser och delta i olika demokratiska råd inom skolan, kan andra elever finna det ytterst skrämmande och utveckla obehag gentemot dessa situationer (Lelinge 2009:30). Det är därför viktigt att läraren sätter barnen och ungdomarnas intresse och vilja i första rummet, sedan får vikten av deltagande i demokratiska processer komma i andrahand. Det vill säga att ungdomarnas önskemål om att delta måste komma först, det skall vara en rättighet och en

möjlighet att vara med i deltagardemokratiska projekt som detta. Därför är det viktigt att eleverna tillfrågas innan beslut tas.

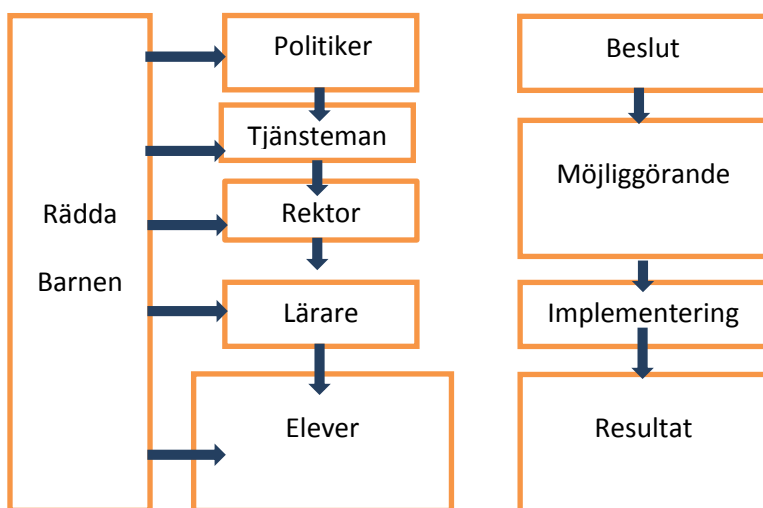
Trots att det ofta uppstår problem när demokratiideal och projekt skall implementeras i skolans undervisning, så visar tidigare forskning en ökad demokratisk förståelse hos eleverna som tidigt lärt sig, samt fått träna sig i demokratiska processer (Tursunovic 2004). Genom demokratiprojekt i skolan och deltagande i olika demokratiska situationer som klassråd uttalar elever sig om att *”man lär sig prata, man lär sig lyssna ”* (Lelinge 2009:28). Genom att få vara med och delta i olika deltagardemokratiska forum lär sig barn och ungdomar hur de politiska processerna fungerar på ett mer praktiskt plan och känner att de får träda in i en viktig roll. Lärare som har medverkat i deltagardemokratiska processer i skolan har sett hur viktigt många av ungdomarna har tyckt att det varit att delta. Det har även framkommit att där eleverna i skolan upplevt att elevråd och klassråd har varit en viktig beslutsinstans, har inte eleverna velat missa dessa tillfällen. Den önskade närvaron och intresset kan tyda på en etablerad fungerande demokratisyn i dessa skolor (Lelinge 2009:31). Samtidigt som empiri från tidigare studier visar drömscenarion som de ovan beskrivna är det viktigt att komma ihåg att det även finns skolor där eleverna inte ser det som lika självklart att delta vid dessa tillfällen. Det kan bero på att de inte känner till sina rättigheter samt möjligheter att ha inflytande. *”Många vet inte att de kan påverka i skolan”*, vilket tyder på en brist i kommunikationen mellan lärare och elev (Tursunovic 2004:105).

I kapitlet ovan har det lyfts fram både för- och nackdelar, samt möjligheter och hinder som tidigare forskning har kommit på spåren när det gäller implementering av deltagardemokrati i skolan. Gemensamt för ovanstående tidigare forskning inom diskursen är dock att ingen kan se helt svart eller vitt på huruvida implementering av deltagardemokratiskaideal i den svenska skolan är helt och hållet positivt eller negativt. Det ser ut som att man utifrån tidigare forskning får hålla till godo med att de flesta anser att det är något gott, som tyvärr kommer med vissa negativa bieffekter. Värt att nämna är att det finns relativt mycket forskning när det gäller deltagandets effekter i form av kunskapsetablering bland de unga. Det är dock mindre forskat på huruvida individuellt engagemang påverkar utfallet, vilket denna uppsats avser att bidra till med ett nytt tillskott till diskursen.

2.3. Initiativ till och engagemang i deltagardemokratiska projekt

Deltagande aktörer har ofta olika syften bakom sitt initiativtagande för implementering av deltagardemokratiska projekt och inflytande inom skolsektorn. Det kan handla om allt ifrån att aktörerna själv har tagit initiativ utifrån sin tjänst, fått ett beslut från övre instanser att verkställa det eller att aktören helt enkelt har ett eget individuellt intressebaserat engagemang i frågan.

Nedan kommer en djupare redovisning av hur politiker, tjänstemän, rektorer och lärare agerar kring beslutsfattandet, initiativet, samt engagemanget kring deltagande i deltagardemokratiska projekt.

Modell 2.3. Modellen visar de olika aktörerna som medverkar i projektet "Inflytande på riktigt", samt vilken hierarkisk ordning de har i förhållande till varandra när det kommer till beslutsfattande, och implementering av projektet. Rädda Barnen som aktör finns med parallellt då de för samtal och arbetar med implementering av projektet i alla led.

2.3.1 Varför vill aktörerna verka för deltagande, och hur ser engagemanget ut?

Den teoretiska diskussionen kring initiativ till att starta deltagande projekt i skolan startas uppifrån på den politiska nivå, för att sedan röra sig ner emot lärarna, som inom deltagande projekt i skolan är aktören som agerar närmast eleven i form av en av demokratins väktare (Lundquist 1998). Detta är viktigt att vara medveten om i diskussionen kring aktörernas ingång i projektet och deras engagemang. Ungdomsstyrelsens utredning "Fokus 10 - en analys av ungas inflytande", kommer i sitt resultat fram till att oavsett vilka andra förutsättningar som finns så är det inte möjligt att implementera ett demokratiskt inflytande om engagemang inte finns hos aktörerna (Ungdomsstyrelsen 2010:10, s 372). Så för att ett

deltagardemokratiskt projekt inom skolan skall nå ett fullvärdigt resultat krävs individuellt intresse och engagemang, men för att detta engagemang skall kunna komma till sin fulla rätt krävs det resurser som möjliggör engagemang (Ungdomsstyrelsen 2010:10). Detta är dock ett ämne som bör forskas mer på, då vikten av engagemang och eldsjälur inte är lika lätt att hitta litteratur kring som om resurser och tidsbrist (Rönneberg 2002).

Politiker har fått sin makt av folket och för att behålla folkets legitimitet till dem som styrande instans behöver de agera så att medborgarna har en tilltro till demokratin. Stor del av empiri kring deltagande initiativ bland ungdomar visar som tidigare konstaterat att integrering av deltagande är inte bara positivt för att öka medborgarnas legitimitet till de styrande politikerna, utan medför också att politikerna och förvaltningen har möjlighet att själva styra dialogen som förs bland medborgarna (Hellberg m.fl. 2011). Tendenserna i den offentliga politiken ser dock ut att vara att styrningen går mot mer av deltagardemokratiska ideal (Jarl 2004). Det vill säga att politiker som tar initiativ till medborgardialog eller deltagardemokratiska projekt kanske inte enbart gör det för att berika medborgarna och inkludera dem i debatten, utan för att vinna legitimitet och insyn i hur medborgarna tänker. I förlängningen är det då relevant för politikerna att satsa på att ta initiativ till att implementera deltagardemokratiska projekt riktade mot skolungdomar, då empiri visar att den demokratiska fostran startar i tidig ålder och etablerade värderingar från ungdomstiden ofta är bestående. Det är även värt att nämna att forskning tyder på att ungdomarnas åsikter också kan användas som en spegel av framtiden, om vilka åsikter som komma skall (Johansson 2007). Så politikerna kan använda sig av deltagardemokratiska projekt riktade mot ungdomar för egen vinning skull, i form av kunskap.

Men elevinflytande är inte bara ett positivt inslag i skolan som politikerna kan besluta om för att gynna sin egen politiska person och implementera i skolorna med hjälp av tjänstemännen i den offentliga förvaltningen, utan det är ett lagstadgat demokratiuppdrag på nationell nivå. Vilket oftast implementeras i skolans verksamhet i form av klassråd, elevråd eller andra kommittéer (Tursunovic 2004:94). Politiker tar dock ibland initiativ till implementering av större deltagardemokratiska projekt i skolan, som "Inflytande på riktigt" är ett gott exempel på. Målet att nå ett högre inflytande finns med i både Regeringens demokratimål och Demokratiutredningen som uttryckligen poängterar att den svenska staten skall verka för ett större medborgarinflytande. Demokratiutredningen är tydlig med att framhålla att det är speciellt viktigt att fokusera på utsatta och i samhället svaga grupper, så som de yngre och

äldre i samhället (SOU 2000:1:216). Det vill säga att integrering av deltagardemokratiska projekt utifrån demokratiutredningen lämpar sig ytterst väl i skolan som forum för demokratisk fostran och utökande delaktighet i demokratin (SOU 2000:1). För att konkretisera det ytterligare, lade regeringen 2004 fram propositionen ”Makt att bestämma - rätt till välfärd, förslag till ny ungdomspolitik i Sverige” i riksdagen. Vilket innebar att målet nu var att hela Sveriges offentliga sektor skulle genomsyras av det övergripande målet att arbeta för att främja, samt integrera ett ungdomsperspektiv inom all offentlig politik (Prop. 2004/05:2). Som tydligt framkommer finns det många lagar och uppmuntringar från statens sida för att få även lokala politiker att arbeta för att integrera deltagardemokratiska projekt bland unga. Regeringen lyfter även inom propositionen möjliga vägar för att öka ungdomars inflytande i det svenska samhället (Prop 2004/05:2). Det vill säga att politikerna inte bara har legitimiteten och tilltron till sig själva som offentliga personer och företrädare för folket att tänka på. Dem måste också ha stödet från sina politiska kollegor, samt arbeta utifrån att implementera regeringens och riksdagens demokratiska mål. I vilken grad detta görs kan dock tänkas hänga samman med hur intresserad och engagerad den enskilde politikern är i frågan, då graden av implementering av målen ofta är en definitionsfråga. Även om skollagen och läroplanen förväntas efterlevas och användas mer konkret av aktörerna i skolan, är det värt att nämna att dessa bör vara familjära även för politikerna i deras beslutsfattande och prioriterande av projekt. En avgränsning som görs i uppsatsen är att tjänstemännen inte kommer beskrivas mer utförligt utifrån att de arbetar för den offentliga makten och är de verkställande aktörerna bakom politikerna. De har dock möjlighet att själva välja hur utförligt de önskar att utarbeta strategier, utifrån det personliga intresset och engagemanget i frågorna, vilket kommer att belysas i uppsatsen.

För att gå vidare ner på skolnivån är rektorerna de som skall ta emot beslutet från politikerna och genom att föra det vidare till lärarna möjliggöra en implementering av deltagardemokratiska projekt. Rektorn måste enligt lag arbeta för att skollagen skall efterlevas (Skollagen1985:1100). Även om inte rektor är ute i klassrummet och arbetar konkret med undervisning, så har rektor i form av lärarens överordnade och chef en del av uppdraget att möjliggöra och ta initiativ till att läroplanen kan efterlevas. Rektorns ledarskap är komplext då det innefattar både att ta emot direktiv uppifrån, samtidigt som chefsrollen i skolan kräver att rektor förhåller sig till det inre livet, i form av de unika förhållandena som existerar i varje skola (Ekholm m.fl.2000). Självklart har även skolan, som en del av den offentliga förvaltningen, som uppdrag att efterleva de demokratiska målen (www.regeringen.se). Men

skollagen och läroplanen finns till för att vara mer konkret och vinklad mot skolan som en offentlig instans som i sig själv skall verka för att uppfylla de statliga demokratimålen. Utifrån skollagen skall alla barn och ungdomar ha rätt till en demokratisk och likvärdig skolgång, utan att någon särbehandlas (Skollagen 1985:1100). När det kommer till deltagande har även läroplanen integrerat att en viktig del av skolgången och lärandeprocessen är att barn och ungdomar skall ges möjligheten och kunskapen om hur inflytande i den egna undervisningen och skolan fungerar och går till. Initiativet till att integrera inflytande i undervisningen finns alltså med som mål i skolans styrdokument, men även dessa är tolkningsbara och resultatutgången kan hos rektorer och lärare som aktörer komma att bero på hur stort intresse och engagemang de specifika individerna har (SKOLFS 2010:37).

Uppdraget att integrera och ta initiativ till att införa inflytande är alltså lagstadgat, skolan skall fostra demokratiska medborgare. Det förväntas att skolan utifrån läroplanens mål arbetar mot att ungdomar får en förståelse för demokratiska processer med allt som där tillhör i form av politiska processer och ledarskap (SKOLFS 2010:37). Enlig lag skall inte skolan bara förmedla teoretisk kunskap om demokrati i form av undervisning i ämnet, utan skolan förväntas även ge ungdomarna en mer praktisk förståelse av demokrati genom att skolan i sig själv skall vara en demokratisk arena där eleverna skall ha möjlighet att träna sig på att delta i demokratiska processer liksom de kommer möta senare i livet. Detta kan göras genom bland annat deltagande i elevråd, klassråd eller liknande demokratiska instanser (Tursunovic 2004: 88). Elevinflytande är inte bara ett positivt inslag i skolan som vissa skolor integrerar bättre än andra i sin verksamhet, utan det är ett lagstadgat demokratiuppdrag från nationell nivå. Självklart blir då implementeringen långt ifrån frivillig, utan en del av rektorer och lärares yrkesroll. Men som tidigare nämnts är det graden och formen av implementering som kan variera beroende på vilka personer som sitter vid rodret till diverse deltagardemokratiska projekt. Kolehmainen & Andréasson studie ” Elevinflytande- *En studie om lärares syn på och arbete med elevinflytande*” från 2006 redovisar resultatet att för att elevinflytande skall fungera i skolan, hänger det ofta på den enskilda lärarens intresse och insats för att det skall lyckas. Det vill säga att förvaltningen kan lägga grunden för att möjliggöra implementeringen, men det finns sedan en stark korrelation emellan integrering och intresse från den enskilda läraren (Kolehmainen & Andréasson 2006). Rektorn kan ses som en förlängning av politikernas beslut och han eller hon blir en form av mellancheff som måste ta beslutet till handling och möjliggöra att läraren implementerar detta (Ekholm m.fl. 2000). Läraren i sin tur kan definieras som demokratins väktare, denna aktör är lägst ner på beslutsstegets men

samtidigt det viktigaste ledet för att möjliggöra implementering av utökat inflytande och deltagardemokrati i skolan. Läraren som är närmast eleven blir en form av närbyråkrat som agerar mellan politiken och brukaren, som här är eleven (Lundquist 1998).

2.3.2 Uppifrån och ner problematiken. Är det skendemokrati?

Men det är inte bara viktigt att möjliggöra deltagardemokratiska projekt för att kunna öka deltagandet inom det demokratiska samhället och i förlängningen legitimiteten till demokratin i sin helhet, det är också av stor vikt att se hur dessa projekt uppfattas av brukarna. En anledning till att ungdomar avstår, trots att de bjuds in att delta i olika offentliga organ, framkommer från vissa håll, är att de upplever att det inte leder till något reellt inflytande. Det vill säga att de känner att de avsätter tid till att delta i politiska processer i form av exempelvis ungdomsråd och ungdomsfullmäktige, men utan att något resultat nås (Johansson 2007: 10). Genom en låg legitimitet till dessa projekt minimeras även intresset att delta från ungdomarnas sida. Att få ungdomar att delta kan förhoppningsvis öka deras förståelse för demokratin, samt möjliggöra inflytande över den egna vardagen. Men det kan också vara ett sätt att få en spegelbild av vad som komma skall, det vill säga en bild av vart politiken och åsikterna i samhället är på väg (Johansson 2007:13).

Att bjuda in ungdomar i debatten kan vara problematiskt och kan ofta mötas av motstånd från äldre generationer. Många betraktar politik som ett seriöst område som unga inte har tillräcklig kunskap eller mognad för att förstå sig på eller kunna delta i på ett bra sätt. Därför kan det tänkas att unga som bjuds in i debatten på grund av det etablerade ungdomsperspektivet från nationell nivå, ändå motarbetas på grund av rådande normer kring deras okunskap (Johansson 2007). Det kan tänkas att de unga får medverka i det offentliga rummet, men samtidigt känna att de inte är önskade. De överordnade kan bjuda in de unga av fel orsak, det vill säga på grund av påtryckningar uppifrån och inte av intresse att faktiskt ta del av ungdomars åsikter. Det kan också vara för egen vinning skull, från politikernas sida (Hellberg m.fl. 2011). Det blir då mer av ett spel för gallerierna, än en möjlig kanal för ungdomar att komma till tals genom. Uppfattas detta av ungdomarna själva kan det tänkas att bilden av skendemokrati etableras i tidig ålder hos de unga.

Som tidigare nämnts har det gjorts flera försök, och etablerats stadgar från nationell nivå för att säkra att ungdomars åsikter inom olika området skall komma fram och ungdomsinflytande skall främjas. Inflytande är nu de facto inte bara en trend, utan ålagt de offentliga instanserna som arbetar med barn att integrera i sin verksamhet (www.regeringen.se). Inom detta område är det dock av vikt att se på huruvida detta utökade inflytande och deltagande verkligen är något som ungdomarna själva önskar, samt har positiv vinning av. Eller om det är ännu en kanal för de vuxna som är aktiva inom den offentliga sfären att vinna pluspoäng för att de agerar för ungdomarnas bästa, när det egentligen är av egenintresse. Att intresset för politiskt deltagande bland unga skiljer sig från vuxna, finns det empiriskt stöd för. Men huruvida dessa skillnader är signifikanta är värt att undersöka ytterligare. Empiri visar att ungdomars politiska deltagande har minskat kraftigt den senaste tiden, men samtidigt kan de samma tendenserna urskiljas bland medborgarna i sin helhet. Empiri visar att svenskar i sin helhet de senaste åren har ett lägre politiskt deltagande. Medlemsantalen i de olika politiska partierna har procentuellt i det stora hela gått ned. Detta är dock inte enbart en svensk trend, utan ett fenomen som existerar i flera delar av Europa (Johansson 2007: 11). Därför är det intressant att se på hur och vad som skall förväntas av den aktivt deltagande medborgaren i en deltagardemokratisk stat. Det är dock inte bara möjligheten att påverka som är värt att diskutera, utan som nämnts i tidigare kapitel kan deltagardemokratiska projekt glömma att se till medborgarens intressen och bara vara en önskan från ledningen. Därför kan målet att öka legitimiteten till demokratin riskera att istället få omvänd effekt och istället minska. Detta gäller då självfallet även inom skolans värld. Många lärare i tidigare liknande studier kring deltagandeprojekt bland eleverna i skolor poängterar just vikten av att elevernas själva måste få vara med och avgöra huruvida de önskar att delta (Lelinge 2009).

2.4. Resurser måste till för att demokratiinitiativ skall kunna förverkligas

Det är även ett problem att lärarna förväntas implementera demokratiska ideal och projekt i undervisningen, men inte får tillräckligt med tid och resurser från sina överordnade för att kunna genomföra det på ett bra sätt. Det kan i förlängningen föra till en misstro från lärarnas sida, som kan smitta av sig till eleverna (Tursunovic 2004: 97). När det talas om resurstillgång för att implementera deltagardemokratiska projekt i skolan, infattar ofta ordet resurser både ekonomi och personal (Rönnegård 2002:35). Det är dock viktigt att tänka på att om inte ekonomin finns är det också svårt att ha personal att kunna avsätta, därför är det en stark korrelation mellan dessa två aspekter av resurser. Kolehmainen & Andréasson 2006 studie ”

Elevinflytande- *En studie om lärares syn på och arbete med elevinflytande*” från 2006 kommer oturligt nog fram till att elevinflytande ofta inte integreras i skolan i den grad som är önskvärd, vilket kan ha ett samband med att den individuella läraren inte har tid och möjlighet att avsätta den tid som krävs (Kolehmainen & Andréasson 2006)

Det råder vitt skilda förutsättningar för vilken kunskap och möjlighet man som elev har att påverka sin situation i skolan, när det kommer till inflytande och demokratiska beslutsprocesser, vilket Ungdomsstyrelsen lyfter i sin rapport ”Fokus 10- *en analys av ungas inflytande*” (Ungdomsstyrelsen 2010:10). Något som inte borde vara fallet om skollagen och läroplanen följdes fullt ut. Dessa skillnader kan inte alltid ses som att skolorna inte följer lagen, utan det kan vara en fråga om tolkning. Skollagen och läroplanen lyfter som sagt vikten av att inflytande och demokratiska processer skall integreras i undervisningen (SKOLF 2010:37). Men ytterst är det alltid en fråga om tolkning från ledningen på den specifika skolan, som har det sista ordet när det kommer till hur mycket tid och resurser de väljer att lägga på inflytande och deltagardemokratiska projekt. Empiri kring varför deltagardemokratiska projekt i skolan får olika bra utfall kan härledas till de ekonomiska resurser skolan har (Ismaili & Gavrilovic 2011). Det vill säga i slutändan har inte resultatet av integrerande av deltagardemokrati i skolan och ett utökat inflytande enbart ett samband med intresse, engagemang, initiativ från aktörerna, samt förankring i lagen. Finns det inte ekonomiska medel att tillgå, har rektorn inte möjlighet att låta läraren avsätta tid, vilket innebär att resultat enbart kan nås om läraren eventuellt själv väljer att arbeta utöver sin tjänst eller omprioritera sin undervisning utifrån eget initiativ. Empiri tyder på att efter att friskolorna släpptes in på utbildningsarenan så har de ekonomiska resurserna på skolorna runt om i landet gått från att vara mer likvärdig, till att ha relativt stora skillnader mellan sig (Ismaili & Gavrilovic 2011). Ekonomiska resurser verkar utifrån tidigare forskning och teori kring ämnet alltså snarare vara en komponent som bör ligga som grund för att implementera projekt som kostar tid och pengar, men efter att pengarna är på plats så måste det även finnas engagemang för att möjliggöra genomförande (Ungdomsstyrelsen 2010:10).

2.5.Deltagarurval till deltagardemokratiska projekt

Det finns många olika aspekter som bör vägas in när deltagardemokratiska projekt inom skolan skall implementeras. När resurserna är på plats, beslut fattade och initiativet är taget är det även viktigt tänka noga igenom hur urvalet av deltagare skall göras. Tidigare forskning

visar bland annat att deltagardemokratiska projekt tenderar att ha ett snedfördelat urval, vilket riskerar att leda till en ojämlikhet som i sin tur kan undergräva legitimiteten istället för att stärka den. Snedfördelningen gör sig ofta synlig i form av att individer som redan är ekonomiskt, intellektuellt och socialt resursstarka tenderar att delta mest, samt få störst utrymme (Jarl 2004).

När det kommer till de deltagardemokratiska idealen så blir dessa ofta ifrågasatta genom frågeställningar som; Vem har tillräcklig kunskap att delta i deltagardemokrati? Vilka får komma fram? Hur skall man kunna uppnå ett jämlikt deltagande? Att svara på frågor som dessa är svårt och kanske omöjligt. Platon på sin tid, kategoriserade in människorna utifrån att alla innehöll vissa metaller. Det fanns guld, silver och brons människor. Vissa föds med förmågan att tänka på politiskt, samt analytiskt och andra mår bäst av att slippa tänka och bli styrda av andra var hans åsikt. Att ge alla lika möjlighet till inflytande samt deltagande skulle enligt Platons syn på demokratin vara förödande och långtifrån samhällets bästa och i det allmännas intresse (Nordin 1999). Ståndpunkten att alla inte innehar samma analytiska förmåga, samt att utfallet av inbjudan till deltagande för alla inom en demokrati kan vara förödande är en relativt vedertagen syn även om inte många är så hårddragande som Platon en gång var. Även om forskare nu och tillbaka i historien ser många problem med deltagandets möjlighet att vara hundra procent jämlikt. Att hålla ett deltagande inom demokratin helt jämlikt är nästintill omöjligt. Det kommer alltid att finnas individer som på det ena eller andra sättet är mer resursstarka och därav använder deltagardemokratiska projekt för att få ännu en kanal att lufta sina åsikter genom (Jarl 2004). Det som dock kan göras är att genom att medvetandegöra detta för relevanta aktörer motverka det i en så hög grad som möjligt. Det blir därav en cost-benefitsituation, det vill säga huruvida deltagandet ger mer vinning än förlust. Ger deltagandet mer vinst än vad resurserna man lägger in kostar i form av variabler, som eventuell ojämlikhet, anses det enligt cost-benefitmodellen ändå vara berättigade att verkställa (Robinsson 1993). Forskare visar på empiri som tyder på att oavsett om inflytandet, och deltagandet i sig inte kan ses som hundra procentigt jämlikt eller alltid för till någon förändring, är deltagande i sig så pass positivt för medborgaren att det är näst intill en självklarhet att det bör existera i någon form för att demokratin i medborgarens ögon skall kunna fortsätta vara legitim (Johansson 2007:44). Frågan är bara i vilken grad och vart deltagandet då skall starta när det handlar om skolungdomar?

”Eleverna väljer själva hur delaktiga de vill vara. Alla som vill vara med skall få, men ingen måste” (Lelinge 2009:29). Lelinge framhåller i sin empiri vikten av att låta ungdomarna själva avgöra huruvida de vill delta aktivt i demokratiprojekt i skolan (Lelinge 2009). Att bjudas in i demokratiska projekt och delta i beslutsgången inom skolan kan för många elever ses som en möjlighet och uppfattas som spännande och givande. Men det är viktigt att inte glömma att vissa elever inte finner något intresse i detta, eller rent utav kan uppfatta det som skrämmande. Ungdomar som vuxna har olika preferenser och olika stort intresse av att vara delaktiga i det demokratiska samhället. Men en viktig skillnad som man måste ha i åtanke när man jobbar med barn och ungdomar är att dessa individer kan befinna sig på olika personliga utvecklingsnivåer. Samtidigt som någon känner att det är av yttersta vikt att få möjlighet att hålla i beslutsprocesser och delta i olika demokratiska råd inom skolan, kan andra elever finna det ytterst skrämmande och utveckla obehag gentemot dessa situationer (Lelinge 2009:30). Det är därför viktigt att läraren sätter barnen och ungdomarnas intresse och vilja i första rummet, sen får vikten av deltagande i demokratiska processer komma i det andra. Det vill säga att ungdomarnas önskemål om att delta måste komma först. Det skall vara en rättighet och en möjlighet att vara med i deltagardemokratiska projekt. Därför är det viktigt att eleverna tillfrågas innan beslut tas (Lelinge 2009).

Utifrån teorin finns det utifrån statliga offentliga direktiv önskemål om att nå ett utökat medborgardeltagande bland skolungdomar, då i form av elevinflytande och deltagardemokratiska projekt (SOU 2000:1:216). Målen finns även lagstadgade i skollagen, läroplanen och framgår även tydligt i Konventionen om barns rättigheter (Konventionen om barnets rättigheter 2006). Teoribildningen ger en något tvetydig bild av huruvida deltagardemokratiska projekt ger positiv vinning för ungdomarna, samt hur ingången påverkar resultatet.

2.6.Vad betyder inflytande på riktigt utifrån teorin?

Utifrån Rädda Barnens definition när projektet startades 2009 så var själva andemeningen bakom projektet, samt begreppet inflytande på riktigt att ungdomarna skulle bjudas in i den politiska debatten, få vara med i de bakomliggande processerna, samt att deras röst skulle göras hörd och deras åsikter vägas in när besluten sedan fattades. Återkoppling och information om implementeringsprocesserna till ungdomarna var också tänkt som en viktig

del, då brist på transparens kring beslutsprocesserna skulle kunna medföra missförstånd om huruvida deras åsikter verkligen vägts in (Projektplan, Inflytande på riktigt).

För att knyta ihop den teoretiska utgångspunkten med projektet ”Inflytande på riktigt”, samt vad inflytande på riktigt innebär utifrån teorin har ett antal punkter utformats. Efter den teoretiska genomgången kring deltagardemokrati är det ett antal begrepp som är återkommande och som utifrån den teoretiska utgångspunkten bör vara på plats för att det skall kunna sägas att det har etablerats inflytande på riktigt. För det första så måste deltagande projekt bygga på frivillighet, för det andra så måste det vara relativt jämlikt och för det tredje måste det genomsyras av en transparens för alla deltagande, samt en kontinuerlig återkoppling kring implementeringsprocessernas gång. För det fjärde är det önskvärt att det leder till en högre grad av kunskap, samt att förståelse av de demokratiska processerna etablerats efter medverkan i projektet. Alla dessa punkter går hand i hand och samexisterar för att inflytande på riktigt skall fungera bland ungdomar, men nedan ges en grundligare beskrivning av varje aspekt för att förtydliga innebörden, samt betydelsen av vad inflytande på riktigt utifrån det teoretiska ramverket i uppsatsen innebär.

För att inflytande på riktigt skall kunna etableras så måste deltagandet vara frivilligt. Inflytande är inte bara rätten att delta, utan också rätten att avstå från att delta (Lelinge 2009:30). Det innebär alltså att oavsett om ungdomarna väljer att delta eller inte, så är det inflytande att de fått möjligheten att delta och blivit tillfrågade. Däremot är det inte inflytande på riktigt om individen inte blir tillfrågad utan förväntas delta, det kan då snarare leda till negativa konsekvenser i form av ett förakt till deltagande projekt, samt en lägre legitimitet till de styrande (Jarl 2004). Detta även om det i grunden finns empiriska belegg för att deltagande skapar en utökad känsla för meningsfullhet hos den enskilde individen (Lelinge 2009).

För det andra så måste också deltagande projekt bygga på jämlikhet för att de skall kunna leda till inflytande på riktigt. Det vill säga att alla som vill skall ha den samma möjligheten att delta i projektet, ingen skall favoriseras eller ges större möjlighet att få ett större utrymme än någon annan. Total jämlikhet är svår att uppnå och redan resursstarka tenderar att gynnas av deltagande projekt (Jarl 2004). Men för att ett projekt som ”Inflytande på riktigt” skall kunna leda till inflytande på riktigt, så får inte denna snedfördelning vara för stor. Sådan snedfördelning syns ofta genom att individer som redan är ekonomiskt, socialt eller intellektuellt resursstarka får störst utrymme (Jarl 2004). Skall det vara inflytande på riktigt så

måste skolan följa de demokratiska målen och utgå ifrån skollagen och ge alla barnen den likvärdiga skolgången utan särbehandling, som de har rätt till (Skollagen 1985:1100). Inflytande på riktigt innebär vidare att svaga grupper i samhället får möjlighet att komma till tals om de så önskar, demokratiutredningen är tydlig med att framhålla att unga då är en viktig fokusgrupp (SOU 2000:1:216). Det är dock värt att poängtera att en totalt fullvärdig jämlikhet inte är möjlig inom skolan eftersom läraren agerar som överordnad för eleven och makten därmed är något snedfördelad från starten (Tursunoviv 2004:97). Medvetande om detta, samt arbete för en så liten snedfördelning av makten som möjlig är då av stor vikt för att möjliggöra inflytande på riktigt.

För det tredje är det viktigt att poängtera transparensen och återkopplingens samband med att etablera inflytande på riktigt. Bjuder förvaltningen in till deltagande är det viktigt att de deltagande medborgarna ser och kan följa resultatet av deras medverkan. Kan deltagarna följa processerna genom hela händelseförloppet, är det lättare att skapa en förståelse för resultatet (Jarl 2004). Det handlar om att skapa en utökad känsla av meningsfullhet, vilket i sin tur bidrar till att individerna upplever att de har ett reellt inflytande och det inte bara är ett spel för gallerian, alltså en form av skendemokrati (Jarl 2004). Det kan med transparens uppnås kunskap om var och hur det går att påverka (Prop 2004/05:2). Är det transparens blir också återkoppling en naturlig del, då insyn i processerna gör återkoppling ofrånkomlig.

För det fjärde är det också viktigt att projekt som Rädda Barnens projekt ”Inflytande på riktigt” kan visa ett resultat, för att det skall tyda på att det faktiskt varit inflytande på riktigt. Med resultat syftas här på att deltagarna har uppnått en större kunskap och förståelse för de demokratiska processerna i samhället, det är oerhört viktigt för att det skall vara möjligt att aktivt påverka. (Prop 2004/05:2). Utifrån den bakomliggande teorin lyfts också vikten av att elever skall ha rätt till inflytande i skolan, kravet bakom vad som är inflytande utifrån läroplanen är vidare att eleverna skall ha etablerat en förståelse för demokratiska processer med allt som hör därtill i form av politiska processer och ledarskap (SKOLFS 2010:37). Skall det vara inflytande på riktigt bör det alltså existera ett empiriskt mätbart resultat i positiv bemärkelse i samband med projektet.

Utöver dessa fyra komponenter som redovisas ovan finns det grundläggande bakomliggande komponenterna engagemang, tid och resurser med som grundstenar (Ungdomsstyrelsen 2010:10). Dessa aspekter måste vidare finnas med från början för att möjliggöra att inflytande

på riktigt går att integrera, samt utveckla. Tidigare forskning visar att för att inflytande i skolan i form av deltagardemokratiska projekt skall kunna genomföras med ett fullvärdigt resultat så krävs individuellt intresse och engagemang, som bara kan komma till sin fulla rätt när och om resurser finns att tillgå (Ungdomsstyrelsen 2010:10).

3. Design

3.1. Metod

Utgångspunkten för studien ligger i att studera tre kommuner som deltagit i Rädda Barnens projekt ”Inflytande på riktigt”. Projektet är nu inne i utvärderingsfasen och avslutas hösten 2012. De kommuner som har och är medverkande i projektet ”Inflytande på riktigt” ansökte själva om att delta, genom att det beslutades om det på kommunnivå. Efter att beslutet hade fattats på kommunalpolitisknivå fick skolorna i de medverkade kommunerna efter intresse ansöka till att delta (www.rb.se). Kommunerna som har medverkat är Göteborg, Trollhättan, Dals Ed, Borås och Partille. Inom studien granskas dock bara Göteborg, Trollhättan och Dals Ed. Det genomförts utbildning av lärare, rektorer, tjänstemän och politiker kring barnkonventionen.

Studien är en jämförande trefallstudie som ser på deltagardemokrati i skolan och dess inverkan på ungdomars demokratiska förståelse och utveckling. Studien granskar vidare deltagardemokratiska processer i den svenska skolan genom att koppla demokratiteori till empiri i form av ett kvalitativt, samt abduktivt tillvägagångssätt. Studien är teorikonsumerande, vilket innebär att fallet som studeras står i fokus, genom redan befintliga teorier och dess förklaringsfaktorer som används önskar jag besvara mina frågeställningar och syfte (Esaiasson m.fl. 2007:42). Det används även ett abduktivt tillvägagångssätt, det vill säga att teori samt empiri samlas in i en parallellprocess. Med parallellprocess menar jag då att samtidigt som går igenom den bakomliggande teorin så genomförs intervjuer, enkäter och höringar parallellt. Det gör det möjligt att lägga till eller ta bort litteratur under processens gång utifrån utvecklingen av uppsatsen. Genom detta tillvägagångssätt möjliggörs relevant informationsinhämtande, som för studien känns mer gynnsamt än om man hållit sig till ett rent deduktivt eller induktivt tillvägagångssätt. Den kvalitativa designen som används är samtalsintervjuer och enkäter (Esaiasson m.fl. 2007).

Fallen som används är de tre kommunerna och jämförelserna görs mellan fallen. Skillnaden mellan en enkel fallstudie och en jämförandestudie ligger i att i en fallstudie registreras analysenheter inom samma kontext, medan det i en jämförande fallstudie registreras händelser, eller företeelser i två eller flera kontexter. De olika kontexterna utgörs i denna studie av de olika kommunerna (Esaiasson m.fl. 2007:121).

För att kunna kartlägga huruvida projektet för till ett utökad inflytande och om detta för till positiva effekter, är studien i första hand uppbyggd kring intervjuer av personer från de olika områdena, samt kommunerna som deltagit i projektet. Det vill säga att utgångspunkten är att intervjua politiker, tjänstemän, lärare och rektorer i de aktuella kommunerna och skolorna som deltagit i projektet. Genom att genomföra intervjuer av alla aktörerna gavs möjligheten att få fram de olika perspektiven på ingångarna samt vad ett projekt som detta konkret ger eleven. För att styrka resultatet ytterligare genomförs en enkätundersökning bland eleverna på de deltagande skolorna, då för att få fram deras åsikter kring projektet. I tillägg till intervjuer och enkäter som genomförs i de deltagande skolornas klasser används även materialet som insamlats under höringarna i klasserna i de olika skolorna till min studie. Höring är en typ av gruppintervju som är en metod som ibland används i större barngrupper (www.forandringsfabrikken.no). Det är dock av vikt att poängtera att det är Rädda Barnen som genomfört och förberett både enkät och höringar med skolorna i egen regi. Därför kan det förekomma vissa metodologiska tillvägagångssätt som jag eventuellt hade gjort annorlunda om de enbart genomförts för att säkra data till min studie. Men med detta i åtanke anser jag ändå att det är relevant att inkludera denna data i studien, då den tillför elevperspektivet, vilket är av stor vikt.

3.2.Urval

Urvalet har begränsats till att göras inom projektet ” Inflytande på riktigt” Detta projekt har pågått i tre år i fem kommuner i Västra Götalandsregionen. För att begränsa studien något, samt möjliggöra en djupare analys valdes studien till att omfatta tre kommuner. De tre kommunerna som valts ut är Dals Ed, Trollhättan och Göteborg. Valet av de tre kommunerna som studien har begränsats till är strategiskt (Esaiasson m.fl.2007:113). Vilket i mitt fall innebär att jag själv har valt dessa tre kommunerna att utgå ifrån eftersom de var dem jag först

fick inbokat tillräckligt många intervjuer för att undersökningen skulle kunna genomföras. Inget tyder på att de tre kommuner jag valt skall vara annorlunda än de som jag inte valt att undersöka, därav anser jag inte att mitt val av kommuner skall ha påverkat slutsatserna kring vad projektet ”Inflytande på riktigt” inneburit, samt hur resultatet av medverkan i projektet sett ut. Strategiskt urval som används här, är vidare det optimala urvalet då en bestämd förklaringsfaktors slagkraft, i detta fallet projektet ”Inflytande på riktigt”, skall testas (Esaiasson m.fl. 2007:113).

I vardera av de tre kommunerna har rektorn på den aktuella skolan, en politiker, en tjänsteman, samt en lärare som på något sett varit delaktig i projektet intervjuats. För att de tre fallen skall vara jämförbara med varandra har jag varit noggrann med att få samma antal intervjuer i alla tre fallkommunerna. I kommun två var det dock mycket problematiskt att få tag på en tjänsteman som kunde ställa upp, därför har det i kommun två genomförts två intervjuer av politiker för att kompensera detta. Ett strategiskt urval var det enda möjliga i denna situation, då intervjurespondenterna bör känna till, samt vara involverade i projektet ”Inflytande på riktigt” för att kunna svara på de frågor som önskades att få svar på (Esaiasson m.fl. 2007:113). Urvalet av eleverna som deltagit har dock utgått ifrån vilka elever som utifrån lärarna på de aktuella skolorna varit de mest aktiva i projektet, samt vilka som frivilligt har velat delta under dessa tillfällen. Därmed är de eleverna som varit med under gruppintervjuerna/höringarna och enkäterna utvalda att delta vid detta tillfälle av läraren på skolan och det är därmed även här ett icke slumpmässigt urval. För att se huruvida projektet nått framgång i hela skolan hade det dock varit intressant att ha ett slumpmässigt urval, eller ha genomfört enkätundersökningen på hela skolorna som deltagit i projektet. Detta skulle ha bidragit till att säkra att svaren man fick in var applicerbara på hela skolan och att det inte föreligger en mätning av ett skensamband (Esaiasson m.fl.2007).

3.3.Validitet och reliabilitet

För att en undersökning som min skall kunna uppnå en hög reliabilitet är det av betydelse att d frånvaro av osystematiska slumpmässiga fel säkras (Esaiasson m.fl. 2007: 70). Det är då viktigt att kontrollera att intervjufrågorna inte anses vara av ledande art så att man inte får felaktiga svar. Då intervjuerna bestod av en lösare intervjuguide tog samtalen något olika

vägar beroende på vem respondenten var, och vilka frågor denna var mest insatt i. Stor vikt lades vid formuleringen och respondenten fick till stor del föra samtalet framåt. Därför bör intervjuerna vara tillförlitliga (Esaiasson m.fl. 2007:70).

För att säkra studiens tillförlitlighet är det också viktigt att undvika systematiska fel i undersökningen. Genom att undvika systematiska fel, uppnår man en hög validitet (Esaiasson m.fl. 2007:63) Då är det viktigt att se på både den interna, samt externa validiteten. Det vill säga validiteten inom studien, alltså de specifika analysenheterna som undersöks, men även huruvida studien kan appliceras på hela populationen och därav är generaliseringsbar (Esaiasson m.fl. 2007:375).

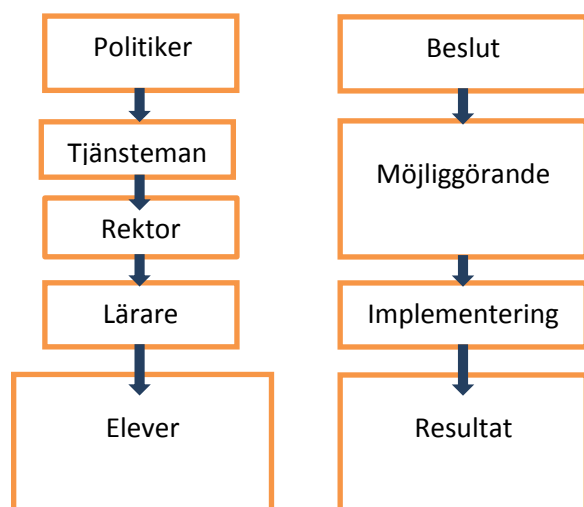
3.4.Population och operationalisering

Operationalisera betyder att ett teoretiskt begrepp omvandlas till en empiriskt mätbar situation (Esaiasson m.fl. 2007:59). I detta fall operationaliseras den teoretiska utgångspunkten kring deltagardemokrati, samt utfall av projektet ”Inflytande på riktigt” ned genom att intervjuer, enkäter och fokusgruppintervjuer i form av att höringar genomförs. Det vill säga att frågorna som används är utformade utifrån vad som utifrån teorin skall vara på plats för att inflytande på riktigt skall ha etablerats i skolorna som deltagit i projektet. Dessa utgångspunkter är grunden vid operationaliseringen (Esaiasson m.fl. 2007:59) För att en god prövning skall kunna genomföras så kan inte avståndet mellan teorin och operationaliseringen, som i detta fall är intervjuer och enkäter, vara för stort. Skulle avståndet vara för stort bidrar det till att sänka studiens validitet (Esaiasson m.fl. 2007:60). Som tidigare nämnts har intervjuerna genomförts av att respondenterna till stor del fått föra samtalet, men intervjuaren har lett respondenten på rätt spår om denna glidit ifrån det relevanta ämnet. Men genom att låta respondenten få tid, och möjlighet att själv tillföra det respondenten anser viktigt har risken för att relevant information skulle ha utelämnats minimerats. Genom att vara uppmärksam under intervjuens gång har aldrig respondenterna getts möjlighet att försvinna för långt från ämnen, vilket är av stor vikt för att svar på frågeställningarna skall kunna urskiljas ur empirin. Populationen som uppsatsen avser att undersöka är aktörer som berörs, samt är involverade när projekt inom den svenska skolan skall integreras och implementeras.(Esaiasson m.fl. 2007)

3.5.Genomförande av undersökningen

Teoriprovande studier är en form av förklarande studier och genom denna studie avses att ge en prövning, och förklaring till varför deltagardemokrati fungerar i den utsträckning som önskas eller inte (Esaiasson m.fl. 2007:35). Uppsatsen är vidare abduktiv. I en induktivstudie startar man i empirin, det vill säga genomför sin undersökning innan teorin behandlas. I en deduktivstudie så samlas empirin efter att det teoretiska ramverket till studien är klart (Esaiasson m.fl. 2007:149). En abduktivstudie, är en studie där empiri, samt teori behandlas i en parallellprocess. Genom att söka empiri och teori parallellt så blir processen mer öppen för förändringar och därmed begränsas möjligheten till att eventuellt kausala samband, samt variabler som i början inte var inkluderade i studien i blir utelämnade på grund av kunskapsbrist.

Uppsatsens empiri är baserad på intervjuer och enkäter. I alla tre kommunerna har det genomförts fyra intervjuer. Tanken var att jag skulle genomföra intervjuer med en politiker, en tjänsteman, en rektor, en lärare, samt gruppintervju med elever i vardera kommunen. Det var dock problematiskt att få tag i tjänsteman i kommun två, därför har jag i denna kommun istället intervjuat två politiker i olika roller i denna kommun. Tanken bakom intervjuerna var att täcka hela aktörskedjan, från beslutet i toppen, till implementeringen i skolan, samt resultatet på elevnivå (se modell 3.5).

Modell 3.5 Modellen visar de olika aktörerna som medverkar i projektet "Inflytande på riktigt", samt vilken hierarkisk ordning de har i förhållande till varandra när det kommer till beslutsfattande och implementering av projektet.

Kedjan illustrerar hur beslutet om att delta i projektet ”Inflytande på riktigt” först fattats av kommunpolitikerna i de aktuella kommunerna, för att sedan hamna på tjänstemännens bord att hantera. Rektorererna vid de utvalda skolorna har vidare utifrån förutsättningar och intresse möjliggjort för lärarna att implementera projektet i klasserna. Eleverna i skolorna har därefter, utifrån olika processer från kommun till kommun valts ut att delta i projektet. Detta är alltså en form av top-down styrning av projektet, där politikerns beslut går nedåt i organisationen genom flera olika aktörer för att slutligen nå eleven. Genom att det genomförs intervjuer av alla olika aktörsnivåerna, fångas skiljelinjer mellan de olika aktörerna i form av hur projektet fungerat, uppfattats, implementeras, samt hur det slutliga resultatet ser ut. Till sist kontrolleras det huruvida de medverkande aktörerna har en verklighetsförankrande bild av resultatet genom att eleverna utfrågas i form av gruppintervjuer (höringar), samt enkäter.

3.5.1. Datainsamling genom intervjuer

Samtalsintervjuer kändes som det bästa metodologiska valet till denna studie, då det gav en större möjlighet att få fram oväntade svar än om jag använt mig av enkäter. Genom samtalsintervjuer, med en relativt öppen intervjuguide, är det möjligt att låta intervjun ta den väg som känns naturligt under intervjutillfället. Respondenten gavs möjlighet att utveckla delar som intervjuaren själv kanske inte tänk på som relevanta, men som kan visa sig vara avgörande för resultatet. Genom denna form av materialinsamling i varje kommun, framgick det tydligt vad respondenterna svarade. (Esaiasson m.fl. 2007:283). Det förväntas även bidra till att analysen blir betydligt mer levande än om intervjuerna följt ett strikt intervjuschema (Esaiasson m.fl. 2007).

Respondenterna som intervjuas i uppsatsen är utvalda eftersom de har centrala roller i projektet, därav önskar man komma åt deras tankar och upplevelser kring projektet, vilket görs bäst genom intervjuer. Det kan dock vara en utmaning att komma respondenterna så pass nära att de känner sig bekväma i intervjusituationen och vågar uttala sig helt öppet och ärligt i alla frågor (Esaiasson m.fl. 2007:291). Alla intervjuer som genomförts har gjorts på avskilda platser eller över telefon. Det har dock varit svårt att alltid få en neutral plats då jag har åkt till respondenternas kommuner för att genomföra intervjuerna så långt det gått. Därför har ofta intervjuerna genomförts bakom stängda dörrar på respondenternas arbetsplatser. Anledningen till att några

intervjuer har genomförts över telefon är på grund av att jag annars inte hade fått respondenterna att ställa upp på grund av tidsbrist.

I studier som baseras på samtalsintervjuer, skall forskaren fortsätta med dessa till dess att teoretisk mättnad uppstått. Om det varit så att detta ej uppnåtts efter att de utvalda aktörerna i de tre utvalda kommunerna hade intervjuats, hade ytterligare respondenter inom kommunerna tillförts eller ytterligare en eller två till kommuner. Jag ansåg dock att studien efter intervjuerna med de tolv intervjuade deltagande aktörerna uppnått teoretisk mättnad, i form av att de kom allt fler återkommande svar från olika respondenter och mönster började kristalliseras (Esaiasson m.fl. 2007:292).

3.5.2. Datainsamling genom enkäter

Elevenkäten genomförs för att säkerställa att de riktiga svaren kommit fram, då det kan tänkas att det är lättare att våga uttala sig när man är anonym, istället för att säga sin åsikt framför en stor grupp. Totalt samlades det in 56 enkätsvar, av dessa var det 18 svar från kommun 1, 20 från kommun 2 och 18 från kommun 3.

Enkäterna delades ut i elevgrupperna, som det genomfördes höringar med, under en träff med eleverna och Rädda Barnen. Fördelen av att alla var samlade på en plats gjorde det lättare att uppnå hög svarsfrekvens på enkäten. Eleverna som svarade befinner sig också i en likartad situation i livet vilket minskar risken för randomiseringsfel samt mätning av ett skensamband. Vidare genomförs undersökningen under förutsättning att respondenterna hade träffen med Rädda Barnen som en del av en vanlig skoldag och det bör vägas in att inte alla eleverna kanske valt att svara på enkäten om de själv fått välja om de skulle vara där eller ha fritid. När valet stod emellan att svara på en enkät från Rädda Barnen och ha en halvdag med gruppintervjuer, kan det tänkas att många av eleverna ansåg att detta var ett bättre alternativ än att delta i vanlig undervisning, även om de inte gjort det om det var frivilligt. Detta kan påverka urvalet och därmed resultatet. Urvalet blir ett icke slumpmässigt urval (Esaiasson m.fl. 2007: 112). För att se om det skulle påverka utfallet så hade det varit intressant att i en framtida studie göra ett slumpmässigt urval av alla elever vid högstadieskolorna som deltagit i projektet för att se om alla skulle svara samma.

Det är av vikt att poängtera att utformningen av enkäten, är som höringen, framtagen av Rädda Barnen men med min hjälp. Jag har dock haft fördelen att få ta del av resultatet från den för att använda den i min uppsats. Därav ligger inte mina metodologiska övervägningar som grund för formuleringen av enkätfrågor och höringens struktur. Men eftersom enkäten består av olika typer av frågor bör dock vara tydlig och ge ett seriöst intryck. Eftersom det är ungdomar som skall svara på enkäten känns det extra viktigt att den inte är för komplicerad eller kan misstolkas. Frågorna är enkla och har olika utformning för att säkerställa att respondentens fokus behålles under hela enkäten. (Ejlertsson 2005: 93, 98-99).

3.5.3. Datainsamling genom höringar

Höringarna är en form av fokusgrupper, vilket är vanligt att man kombinerar med samtalsintervjuer (Esaiasson m.fl. 2007:284). Höringar innebär att man genom olika övningar och gruppuppgifter strävar efter att frigöra samtalet och hjälpa unga människor att analysera sina erfarenheter (www.forandringsfabrikken.no). Höringar tillämpades som metod för att ta reda på specifika frågor och därmed bli mer forskningsorienterad, snarare än att lyssna in generella åsikter barn har om inflytande. Höringarna utvecklades för att ta reda på om projektet lett till att barns rätt till att bli hörd stärkts och i så fall på vilket sätt (www.forandringsfabrikken.no).

Det var många frågor Rädda Barnen sökte svar på, så höringarna användes till att få fram så mycket information som möjligt på minsta möjliga tid. Syftet med dagen från Rädda Barnens sida var att de skulle uppleva känslan av egenkraft genom att tillsammans få diskutera och reflektera över hur långt man hade kommit med inflytande eller vad som verkligen pågick när inflytande fungerade väl eller mindre väl (www.rb.se). Som helhet fungerade höringarna bra, ungdomarna fick uttrycka sin analytiska förmåga och visa engagemang. Det blir dock lätt så att eleverna radar upp en lång lista på saker de fått ha inflytande på, men inte i första hand reflekterar över om det verkligen handlade om inflytande och i så fall på någon vilken nivå. För att göra det mindre teoretiskt så genomfördes det övningar så som "heta linjen" vilket innebar att det presenterades ett antal påståenden för eleverna, sen fick de ställa sig på en rad där längst till höger var att man inte höll med och längst till vänster att man höll med (se bilaga nr. 3). Det genomfördes även en övning som kallas "stegen". Vilket innebar att de fick sätta upp lappar med sina exempel på en skala graderad "inflytande på riktigt", "mittemellan" och "inflytande på låtsas", för att detta skulle konkretiseras så hade projektledaren skrivit ut

papper med en stege på där översta steget symboliserade mest ”inflytande på riktigt” och det understa ”inflytande på låtsas”. Detta gjorde att det blev mindre teoretiskt och mer konkretiserad, vilket gjorde för att hålla uppe intressenivån, utifrån rekommendationer kring höringsmetoden (www.forandringsfabrikken.no).

3.6.Generaliserbarhet

Generalisering betyder att studiens resultat kan överföras till andra kontexter och på så sätt säger något om hela den undersökta populationen. För att generalisering skall vara möjlig är det av stor vikt att urvalet har gått rätt till, samt att validiteten och reliabiliteten i studien är hög. Generaliserbarhet är betydligt lättare att uppnå vid en kvantitativ studie, än som i mitt fall en kvalitativstudie. Ambitionen med denna studie är dock inte att generalisera, även om validiteten och reliabilitet förväntas vara hög. Studien avsikt är att belysa resultatet i ett specifikt fall som kan appliceras och jämföras med liknande, men inte generalisera (Esaiasson m.fl. 2007:175-179)...

I stort är det både när det kommer till inom- och utomvetenskapligt av intresse att studien är generaliserbar, det vill säga att forskaren i det längsta strävar efter att uttala sig om ett mönster, det allmängiltiga utifrån den population som studien avser. Om studien inte enbart ses utifrån ett unikt fall eller en specifik händelse, utan genom operationaliseringen ändå mäter regelbundenheter samt mönster, kan den appliceras på hela diskursen och på så vis bidra till att diskursen vidgas och ge kommande forskning en möjlighet att bygga vidare på fynden (Esaiasson m.fl 2007:26). Vilket i mitt fall innebär att resultaten av hur ”Inflytande på riktigt” projektet fungerat troligtvis kan användas som utgångspunkt och exempel när ett liknande projekt skall genomföras. Tendenserna kan då användas för att nästa gång utföra ett projekt som troligtvis fungerar ännu bättre (Esaiasson m.fl 2007:26). Även om inte denna studie är tänkt att vara generaliserbar så bör den kunna användas som underlag vid utformning och analys av liknade projekt i skolan.

3.7.Forskningsetik

De intervjufrågor jag ställt under både de enskilda intervjuerna, samt gruppintervjuerna med barnen innehåller inte frågor som bör kunna uppfattas vara av stötande karaktär. Även enkäterna är formulerade på ett sätt så att man skall undgå någon som helst stötande karaktär. För att säkerställa etiken i forskningen utgick jag ifrån vetenskapsrådets forskningsetiska

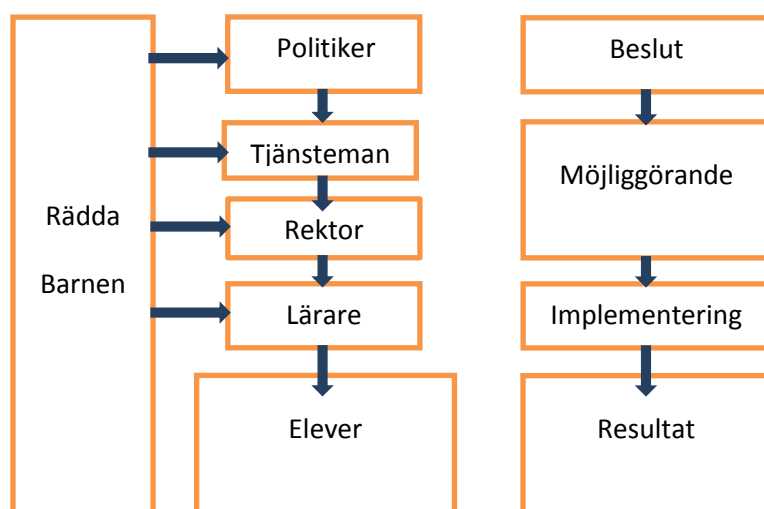
principer, vilka innebär att de fyra kraven konfidentialitetskravet, nyttjandekravet samtyckekravet och informationskravet skall efterlevas och begrundas (Vetenskapsrådet 2002:7). Alla personerna som intervjuats, samt svarat på enkäter har därför informerats om att deltagandet är frivilligt och att man när som helst kan välja att avbryta. Intervjurespondenterna har informerats om att de i studien kommer att vara anonyma, samt att det inte kommer framkomma vilken kommun de kommer ifrån. För att säkra denna anonymitet, så har kommunerna döpts till kommun 1, kommun 2 och kommun 3. Det kommer endast att framkomma vilka tre kommuner det är som är de tre fallen. Anledningen till att jag har valt att anonymisera kommunerna på den här nivån är på grund av att det annars skulle vara för tydligt vilka personer som deltagit i studien, samt blivit intervjuade. Eftersom vissa av de deltagande kommunerna är relativt små och det därför hade varit lätt att identifiera vem exempelvis rektorn i Dals Ed är. Därav skulle detta kunna påverka vad och hur mycket respondenterna vågade uttala sig om. De känns även extra viktigt att säkra anonymiteten i denna studie då det även är minderåriga barns åsikter som kommer fram genom enkätsvar samt gruppintervjuer. Även barnen har informerats om att det är frivilligt att delta, samt att deras anonymitet kommer att säkras. Eftersom barnen är minderåriga så har även föräldrarna godkänt att barnen får lov att vara delaktiga i projektet, samt delta under dessa övningar med Rädda Barnen. Alla deltagande respondenter, såväl barn som vuxna har informerats om att studien enbart skall användas som forskning, samt att de vid intresse kommer att få ta del av resultatet. Eftersom vetenskapsrådets riktlinjer följts, samt anonymiteten är säkrad så ser jag inte att det kan uppnå några etiska svårigheter kring min uppsats (Vetenskapsrådet 2002).

4. Empiri

I empirikapitlet nedan är intervjuerna och enkäterna utgångspunkt vilka kopplas tätt ihop med teorikapitlets olika förgreningar och utgångspunkter. För att få en klarare bild av vilka uppgifter som framkommit från aktörerna som det insamlats data ifrån kring projektet så redovisas en kommun åt gången.

Modellen nedan som redan introducerades inom teori- och metodkapitlet används även för att analysera den insamlade empirin från de olika aktörerna. Den möjliggör att på ett mer konkret sätt lyfta fram hur beslutsgången kring projektet sett ut i de olika kommunerna, samt hur

projektet möjliggjorts, implementerats och vilken uppfattning aktörerna har av resultatet. Då tillvägagångssättet skiljer sig något åt kring uppstarten av projektet så kommer nedanstående modell användas i de olika empiridelarna i något varierande form, detta för att tydliggöra aktörernas beskrivna bild av implementeringen av projektet ”Inflytande på riktigt” i deras kommun.

Modell 4.1 Modellen visar de olika aktörerna som medverkar i projektet ”Inflytande på riktigt” och vilken hierarkisk ordning de har i förhållande till varandra när det kommer till beslutsfattande, samt implementering av projektet. Rädda Barnen som aktör finns med parallellt då de för samtal och arbetar med implementering av projektet i alla led.

Under följande kapitel används uttrycket ”alla aktörer” som benämning av politiker, tjänstemän, rektor och lärare i den aktuella kommunen. ”Alla aktörer” innefattar alltså inte de aktuella eleverna i kommunen. Om inte annan referens uppges så är all empiri hämtad från genomförda intervjuer, höringar och enkäter.

4.1. Kommun 1

4.1.1. Initiativet

Som framgår av bakgrundsbeskrivningen av projektet ”Inflytande på riktigt” så startade processen i kommun 1 med att politikerna fattade beslut om att införa projektet i kommunen. Politikern ifråga hade tidigare arbetat genomgående med ungdomsdemokrati inom ett annat projekt från år 2000, men när projektledaren slutade så dog projektet ut. Politikerna som under intervjun uttalade vikten av att integrera ungdomsdemokrati i den svenska skolan, vilket

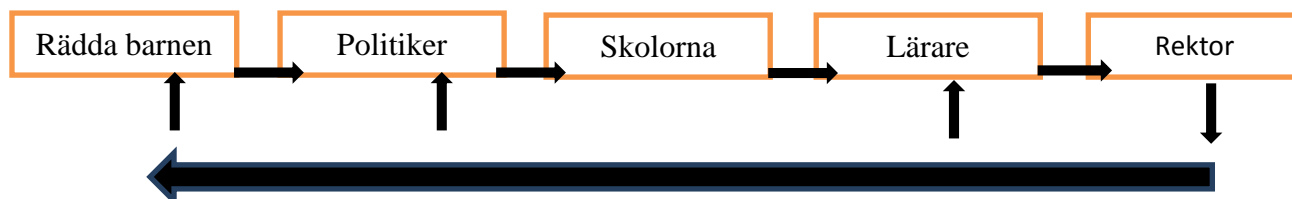
även är ett av de politiska målen från nationell nivå. Rädda Barnens projekt blev då en möjlig väg att återuppta demokratiarbetet riktat mot ungdomar i kommunen.

Efter att beslut fattats att kommun 1 skulle delta i projektet skickades det ut en förfrågan till kommunens skolor om vilka som ville delta. Läraren på skola 1 såg den utskickade förfrågan och kände sig med en gång manad att delta. Hon säger att *"Vi fick ett brev av Rädda Barnen, jag fastnade för det direkt! Det handlade om inflytande och demokrati och jag kände att detta borde vi göra!"* (Intervju, lärare kommun1). Läraren var den drivande personen och tog saken i egna händer och skickade ett mail till rektorn på skolan och skrev att hon ville att de skulle tacka ja till att medverka i projektet, vilket också gjordes. Läraren var alltså initiativtagare till att införa *"Inflytande på riktigt"*.

När rektorn fick mailet från läraren ställde han sig med en gång positiv, han uttrycker att han *"har en grundläggande syn att människan är god"*(Intervju, rektor kommun 1). Han poängterar vikten av att arbeta nära eleven, samt att det är viktigt att arbeta utifrån likabehandlingsplanen, som också är lagstadgad (Skollagen1985:1100). Rektorn som också ställde sig positiv, bollade tillbaka till läraren och skickade tillbaka intresseanmälan till kommunen. Skolan var därmed med som en av de fem kommunerna som deltog i projektet *"Inflytande på riktigt"*.

I kommun 1 var tjänstemännen långt ifrån en central aktör i projektet. Det var mycket svårt att få tag i någon att genomföra en intervju med och när frågan ställdes om på vems bord ansvaret för *"Inflytande på riktigt"* projektet låg, kastades frågan fram och tillbaka. Det var dock ingen som i slutändan tog på sig rollen som förvaltare av projektet. Jag lyckades få en telefonintervju med en av tjänstemännen i kommun 1. Tjänstemannen hade dock inte mycket att tillföra av empiri, han hade i och för sig god kunskap om vad projektet gick ut på och vad det innebar. Men han säger uttalat att han inte har någon detaljkunskap. *"Det jag har deltagit i när det gäller detta projekt är att jag varit på en redovisning som hölls för drygt ett år sedan"* (Intervju, tjänsteman kommun 1). Tjänstemannens del i projektet ser alltså ut att vara nästintill av ingen betydelse i kommun 1.

Utifrån intervjuerna med alla aktörer i kommun 1 kan det konstateras att läraren verkar vara den största eldsjelen, men även rektor och politiker visar här en stor grad av engagemang för projektet. Det är enbart tjänstemannen som är mindre central.

Modell 4.1.1. Beslutsgång, initiativ och implementering av projektet i kommun 1. Modellen illustrerar beslutsgång, samt implementering av projektet "Inflytande på riktigt" i kommun 1. Modellen visar följande: Rädda Barnen skickade ut förfrågan om att delta i projektet, politikerna fattade beslut om att delta. Från kommunalpolitisk nivå skickades det ut en förfrågan om intresse att delta till skolorna i kommun 1. Läraren på skolan som deltog såg förfrågan. Läraren kontaktade rektor, rektor återkopplade till läraren om sitt intresse. Rektorn återkopplade även till politikerna om att skolan önskade att delta. Politiker, rektor och Rädda barnen kom återigen i kontakt med varandra och skolans deltagande i projektet "Inflytande på riktigt" var härmed beslutat och avtal tecknades mellan kommun, skola och Rädda Barnen Västsverige (Projektplan Rädda Barnen).

4.1.2. Vad är projektet "Inflytande på riktigt" enligt aktörerna och eleverna?

Projektet "Inflytande på riktigt" uppfattas av alla intervjuade aktörer som ett mycket positivt inslag i skolans vardag, möjligheterna med projektet anses vara mycket stora och bidra till att eleverna utvecklar en demokratisk kompetens, samt vet vart de står och vågar ta mer plats. Alla aktörer har en bild av projektet som stämmer gott överens med Rädda Barnens syfte med projektet. Rektorn på skolan poängterar att deltagardemokratiska projekt som "Inflytande på riktigt" för till att trivselen ökar och elevernas trygghetskänsla blir bättre när man blir inbjuden att delta i debatter som rör deras egen vardag. Rektorn säger även att deltagardemokratiska projekt i skolan leder till att han blir mindre chef och det blir mer dialog, det vill säga att makten flyttas mer utåt mot eleverna. Politikern uttalar också att en av fördelarna med projektet är att eleverna får möjlighet att prova inflytande på riktigt, det vill säga träna sig i demokratiska processer. Politikern har alltså som tidigare forskning lyfter, sett vikten av att introducera demokratiska värderingar och kunskaper redan i ungdomsåren.

Eleverna på skolan i kommun 1 har en relativt god förståelse om vad ”Inflytande på riktigt” innebär vilket visar att läraren verkar ha lyckats med att implementera projektet på ett gott sätt i klassrummet, läraren har i kommun 1 fungerat som en demokratisk väktare och tjänare som Lundquist skriver om (1998), detta genom sitt verkställande och integrerande av projektet. På enkätfrågan ”Vad är inflytande på riktigt” svarar många av ungdomarna mycket tillfredsställande utifrån demokratimålen. Några av svaren är bland annat *”Inflytande är att få vara med och bestämma/bli hörd”*, *”Ett sätt att stärka barns röster”*, samt *”När alla som vill får säga sin åsikt och där varje åsikt är lika värd”* (Enkät svar, elever kommun 1). Dessa svar tyder på att eleverna har uppnått en demokratisk förståelse. Läraren lyfter att hon har varit barnens röst utåt på skolan, hon har varit deras bollplank och stöd, både mot andra elever och lärare, hon har varit deras väktare för att upprätthålla en demokratisk skolgång.

4.1.3. Hur valde ni de deltagande?

Deltagarurvalet av eleverna på skolan i kommun 1 har i huvudsak utgått ifrån ”först till kvarn principen” det vill säga att de elever som visade intresse att vara delaktiga fick vara mer involverade. Genom att använda sig av denna princip fick man med mycket engagerade elever som drivande i projektet. Självklart är det av vikt att eleverna är drivna och ofta för det till ett bättre resultat, tidigare forskning pekar på just vikten att lyfta fram frivillighet i projekt som detta. Men i och med att man öppnar för att vem som helst av eleverna frivilligt kan anmäla sig, möjliggör det också för att redan starka elever får ytterligare en kanal att lyfta fram sina åsikter i. Urvalet av deltagande elever i kommun 1 skulle alltså kunna ha ett problem när det kommer till jämlikhet. Politikerna i kommun 1 ser detta problem med urvalet och kan nu i efterhand säga att *”det är lätt att det blir en klick ungdomar och man missar många”* (Intervju, politiker kommun1).

4.1.4. Vilka resurser hade ni?

De olika aktörerna lyfter i intervjuerna fram personaltillgång, kontra ekonomi om vartannat, vilka båda är viktiga komponenter för att möjliggöra en implementering av projekt som ”Inflytande på riktigt”. Politikern anser att Rädda Barnen som aktör har tryckt på, vilket har lett till att det har hänt saker. Men de ser samtidigt att samarbetet och koordineringen mellan aktörerna kunde varit bättre. Rektorn anser att arbetet på skolan har fungerat bra. Man har

avsatt resurser till projektet, en anledning är att projektet går in under läroplanens kapitel 1 och 2 som rektorn poängterar att skolan skall jobba med. Både lärare och rektor anser att man alltid behöver mer tid och att mer tid i förlängningen innebär bättre resultat, men läraren poängterar också att hon lyckligtvis fått avsatt tid inom sin tjänst för att driva projektet på skolan.

4.1.5. Vad blev resultatet?

I kommunen lyfter man fram både mer konkreta och mer värdebaserade vinster av projektet. Rektorn anser bland annat att projektet har inneburit att konkreta förändringar så som pingisbord och volleybollnät har kommit till skolan under projektets gång, utifrån elevernas initiativ.

I kommun 1 var det 20 elever som deltog under höringen samt svarade på enkäten. På frågan ”Anser du att du har fått mer inflytande nu än när du gick i 7:an?” svarade 11 ja, 1 nej och 9 vet inte. Eleverna fick också möjlighet att motivera sitt svar, vilket gjordes genom utsagor som bland annat löd; *”För att man är mer självständig i nian och kan ta ansvar för sina beslut, min åsikt är värd mer nu när jag går i nian”* eller *”Ja, man får fler chanser att lämna sin åsikt. Det hänger en brevlåda i matsalen där man kan lämna klagomål, eller åsikter, tankar m.m. angående skolan/lärare osv. Lärare frågar även mer om elevers åsikter”* (Enkät svar, elever kommun 1). Som man ser har det kommit fram mycket positiva svar, som tyder på att deltagardemokrati verkar ha integrerats utifrån läroplanens mål. Men det är inte enbart positivt, det finns de som uttalar sig mer negativt och säger *”Vissa lärare bryr sig inte om projektet”* eller *”Jag har inte märkt så stor skillnad”* (Enkät svar, elever kommun 1).

När eleverna svarade på frågan ”Vad tycker du att projektet ”Inflytande på riktigt” har lett till för dig?” kommer det fram mycket positiva svar som *”Jag har blivit mer självständig och kan ta ansvar för mina beslut”* och *”bättre kommunikation mellan lärare och elev”*, men det framkommer även här svar som *”vet inte”* och *”inget”* (Enkät svar, elever kommun 1). När eleverna sedan skall svara på frågan ”Vad har projektet lett till för din skola” svarar eleverna

bland annat *”Mindre mobbing och en bättre skolmiljö”* och *”Undervisningen har blivit mer equal mellan lärare och elev. Vi får mer inflytande”* (Enkät svar, elever kommun 1).

Eleverna på skolan i kommun 1 upplever i stora drag ett bättre inflytande och en utökad demokratisk kunskap, vilket är ett av demokratiutredningens mål. Men projektet har också lett till en utökad respekt emellan eleverna och mindre tolerans för mobbing och negativ särbehandling. Under höringen med klassen kom det fram att alla 20 eleverna som deltog höll med om att man på deras skola har inflytande på riktigt, de säger också att det är mycket bättre nu än i 7:an och att detta är mycket på grund av projektet *”Inflytande på riktigt”*. Huruvida stämningen på skolan har förändrats diskuteras också under grupphöringen. 17 av eleverna vet inte medan 3 är säkra på att det blivit bättre, de säger bland annat att det är svårt att veta huruvida det har förändrats eftersom att elevgruppen hela tiden är under förändring.

Klassen som har varit mest involverad i projektet, samt de som svarat på enkät och höring är en språkklass. Det vill säga en profilklass som är på relativt hög nivå. Det är inte säkert att denna elevgrupp är representativ för skolan i sin helhet, utan det bör vägas in att dessa elever är mycket motiverade och engagerade i sin skolgång från början, redan innan projektet startade (Intervju, lärare kommun 1). Utifrån Ungdomsstyrelsens rapport Fokus 10 kan man se att ungdomar som invandrat till Sverige tenderar att ha ett större intresse av att delta i den demokratiska debatten, vilket bör vägas in i rapporten här då flertalet unga av eleverna i gruppen som intervjuats i kommun 1 har bott i annat land tidigare eller har starka kopplingar internationellt.

Både politiker, lärare och rektor i kommun 1 är alla överens om att projektet varit mycket lyckat, både för skolan i sin helhet och för eleverna som deltagit. Läraren är säker på att eleverna har etablerat en demokratisk grundsyn genom medverkan i projektet, samt därmed kommer bära med sig dessa demokratiska kunskaper in i senare delar av livet. I ungdomsstyrelsens *”Fokus 10 - en analys av ungas inflytande”*, ser man en tydlig korrelation mellan Rektorn som bland annat säger att *”nu behöver man bara nämna ordet inflytande så vet alla vad det är”*, och den intervjuade politikern som intervjuats är båda överens om att eleverna har lärt sig oerhört mycket om demokrati och fått ett stort utrymme till inflytande.

Politikern säger till och med att eleverna på skolan antagligen har fått mer utrymme än vad som är lagstadgat i läroplanen och skollagen, vilket i och för sig är positivt.

Det är givande att se svaren från respondenterna som intervjuats i kommun 1, alla, då även eleverna är i det stora hela mycket positiva. Elever och personal tror att de elever som deltagit har vunnit mycket i form av personlig utveckling. Tidigare forskning har också sett liknande kopplingar där ungdomars utvecklade demokratiska förmåga till stor del kan härledas tillbaka till vad de lärde sig under sin skolgång. Men man ser också långsiktiga vinster i skolan som kan komma att påverka senare kommande elever positivt, detta kan till stor del kopplas till det stora engagemanget som råder på skolan. *”Eleverna kommer och går, men så länge personalen som jobbar med det är kvar kan man fortsätta”* säger politikern under intervjun (Intervju, politiker kommun 1). Fortsätta har man tänkt göra. Rektorn på skolan i kommun 1 har en plan, läraren som varit den drivande eldsjälén i kommun 1 skall fortsätta att ha en del av sin tjänst till att arbeta med inflytande i skolan efter att projektet avslutats. Så framtiden för inflytande och deltagande i kommun 1 ser ljus ut.

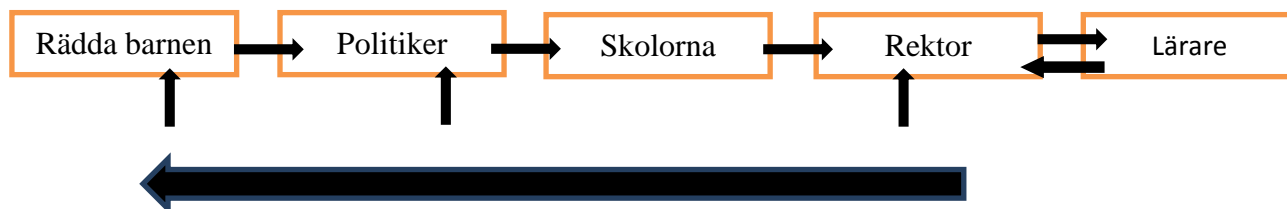
4.2.Kommun 2

4.2.1. Initiativet

Som framgår av bakgrundsbeskrivningen av projektet ”Inflytande på riktigt” så startade processen i även kommun 2 med att politikerna fattade beslut om att införa projektet i Kommun 2. I denna kommun fick jag aldrig någon intervju med någon tjänsteman, då tjänstemännen som varit kopplade mot projektet ej var centrala aktörer. För att få samma svarsantal från kommun 2 som från kommun 1 så har jag intervjuat två politiker istället. Politiker 1 säger sig ha blivit kontaktad av Rädda Barnen, han och övriga medlemmar i nämnden sa sig positiva till att delta i projektet. Politiker 2 har själv kommit in i projektet i ett senare skede, med säger att hans ingång var att *”jag är intresserad av ungdomar och demokrati”* (Intervju, politiker nummer 2, kommun 2).

Efter att beslutet att delta hade fattats på den politiska nivån så skickades det ut en förfrågan till skolorna, skola nummer 2 nappade på förfrågan. Rektorn säger att *”det började med att lärarna själva ville jobba mer med elevinflytande och efterfrågade verktyg och instrument för hur dom skulle göra detta, för att eleverna skulle känna att de har delaktighet och inflytande”*(Intervju, rektor kommun 2). När förfrågan från Rädda Barnen att delta i projektet ”Inflytande på riktigt” kom nappade rektorn på detta eftersom lärarna redan uttryckt ett stort intresse för liknande frågor. Läraren i kommun 2 säger att hon och de andra på skolan redan arbetade med hållbar utveckling, så när rektorn beslutade om att ”Inflytande på riktigt” skulle införas på skolan så kände hon att de passade bra in i deras redan pågående arbete. Rektorn säger att en av anledningarna till initiativet till att integrera projektet var att de då kunde arbeta mer konkret mot inflytande målen i läroplanen.

Modell 4.2.1 Beslutsgång, initiativ och implementering av projektet i kommun 2. Modellen illustrerar beslutsgång, samt implementering av projektet ”Inflytande på riktigt” i kommun 2. Modellen visar följande: Rädda Barnen skickade ut förfrågan om att delta i projektet, politikerna fattade beslut om att delta. Från kommunalpolitisk nivå skickades det ut en förfrågan om intresse att delta till skolorna i kommun 2. Rektorn på skolan som deltog såg förfrågan. Rektorn hade redan fått påtryckningar från lärare som önskade att få mer verktyg för att kunna integrera elevinflytande, rektor återkopplade till läraren om att projektet skulle integreras på skolan, samt till politikerna om att skolan önskade att delta. Politiker, rektor och Rädda barnen kom återigen i kontakt med varandra och skolans deltagande i projektet ”Inflytande på riktigt” var härmed beslutat och avtal tecknades mellan kommun, skola och Rädda barnen Västsverige (Projektplan Rädda Barnen).

4.2.2. Vad är projektet ”Inflytande på riktigt” enligt aktörerna och eleverna?

Innebörden av projektet, samt syftet bakom integreringen av det i skolan är tydligt hos alla aktörerna. Alla aktörerna har en bild av projektet som stämmer gott överens med Rädda Barnens syfte med projektet. Läraren säger att *”det handlar om att uppmärksamma eleverna, att verkligen ge dem inflytande och även personalen så att de ger dem förutsättningar för det”* (Intervju, lärare kommun 2). Läraren ser alltså vikten av att läraren är aktiv i projektet och arbetar på elevens sida för att inflytande möjliggörs. Politiker 1 lyfter också vikten av att både eleverna och de vuxna måste ta vara på varandra, projektet handlar utifrån hans ståndpunkt

”om mänskliga rättigheter, att man har vävt in det i det hela” (Intervju, politiker nummer 1 kommun 2). Det vill säga att projektet bidrar till att sätta ett större fokus på barns rättigheter.

Politiker nummer 2 säger att projektet *”Inflytande på riktigt”* bidrar till att ungdomarna i skolan får vara med och påverka sin omgivning. Även rektorn lyfter delaktighet och säger att *” barnen och ungdomarna har blivit mer delaktiga i skolans verksamhet”* (Intervju, rektor kommun 2). Makten har förflyttats, ungdomarnas möjlighet att påverka har medfört ett större utrymme att få vara med och bestämma och hierarkin har suddats ut något enligt rektor. Läraren framhåller att hon låtit barnen vara med och bestämma mer över undervisningen, t e x om det skall vara muntliga eller skriftliga prov. *”De får vara med och bestämma och planera sin tid”* (Intervju, lärare kommun 2). Det vill säga att de tränas i demokratiska processer och fostras i demokrati. Rektorn pekar även på hur viktigt det är att jobba med att sprida information, vilket de också har gjort enligt henne.

Utifrån enkätsvaren från eleverna på skolan i kommun 2 verkar de ha en relativt god förståelse om vad *”Inflytande på riktigt”* innebär vilket visar att läraren verkar ha lyckats med att implementera projektet på ett gott sätt i klassrummet. Eleverna svarar uttömmande och många av eleverna ger utförliga svar på vad som är inflytande på riktigt. Detta tyder på att en stor del av elevskaran har haft en positiv effekt av projektet. På frågan *”Vad är inflytande på riktigt?”* kan bland annat svaren: *”Inflytande är när man har chansen att säga vad man tycker och att den man pratar med verkligen lyssnar, tar åt sig, och gör något åt saken så att man får sin vilja igenom. Man får vara med och påverka liksom ”, samt ”För mig är det ett jättebra projekt som hjälper unga att få inflytande och med det att man vågar ta plats och inte gömma sig. Att man vågar stå för sin åsikt och hjälpa andra”* (Enkätsvar, elever kommun 2). Utifrån flera av svaren ser det ut som att projektet *”Inflytande på riktigt”* har fört till, inte bara en utökad demokratisk kompetens, utan även större respekt mellan eleverna, samt en förståelse för de mänskliga rättigheterna.

4.2.3. Hur valde ni de deltagande?

Den deltagande skolan i kommun 2 har samtidigt som ”Inflytande på riktigt”-projektet pågått haft ett annat liknande deltagardemokratiskt projekt som pågått på skolan, vilket enligt rektorn har inneburit att stora delar av skolan har varit involverade i inflytandearbete. Båda projekten har varit riktade mot årskurserna 6 -9, vilket har inneburit att man på denna skola har haft ett lite annat upplägg än på de andra två skolorna där eleverna som varit med har varit de som gått i årskurserna 7-9.

När man gjorde själva urvalet av eleverna som skulle delta i projektet var det en begränsad, mycket engagerad grupp av elever som har varit involverade i projektet. *”Projektet har spridit sig genom eleverna, så att bland annat elevrådet har fungerat mycket bättre”* säger läraren (Intervju, lärare kommun 2). Det är dock tydligt i kommun 2 att eleverna som deltar redan är analytiskt sett resursstarka ungdomar, urvalet kan med andra ord har fört till att redan starka ungdomar fått ytterligare en kanal att yttra sig inom. Även ungdomarna som var delaktiga under gruppintervjun poängterar att de som deltagit i projektet inte är representativa för resterande elever på skolan, de ser själva att de har en högre analytisk förmåga än genomsnittet på deras skola.

4.2.4. Vilka resurser hade ni?

För att implementera projektet på bästa sätt så avsattes det tid för en lärare på skolan. Läraren som intervjuats på skolan i kommun 2, hade en del av sin tjänst avsatt för att arbeta med ”Inflytande på riktigt” projektet, samt det andra deltagare demokratiska projektet som löpte parallellt på skolan. Rektorn säger att *”vi började med att anställa en projektledare på skolan som skulle driva projektet framåt. Det är en halvtidstjänst, som innebär att man skall sprida information om projektet och lära sig”* (Intervju, rektor kommun 2). Rektorn påtalar att tid inte är ett problem så länge man har pengar, har man pengar så kan man avsätta tid, vilka båda är viktiga resursmässiga komponenter. Rektorn anser dock vikten av att det andra projektet på deras skola gav dem finansiella medel, vilket innebar att de kunde anställa en person som var ansvarig för det projektet och ”Inflytande på riktigt”-projektet. Det vill säga att utan det andra projektet så hade de ekonomiska resurserna på skolan och då även avsatt tid från lärarnas sida, antagligen sett mycket sämre ut.

4.2.5. Vad blev resultatet?

I kommunen lyfter man både mer konkreta och mer värdebaserade vinster av projektet. En viktig del av resultatet är att ungdomarna som varit engagerade har vågat ta mer plats och bli mer lyssnade på. Men i huvudsak så handlar vinsterna om en förändrad attityd och en utökad kunskap, det vill säga icke materiella vinster kommer i första hand och materiella i andra hand. Läraren som intervjuades poängterar även att flera av ungdomarna som fått mer utrymme är elever som har invandrarbakgrund och annars kanske inte har så stort utrymme att få sin röst hörd.

I kommun 2 var det 18 elever som deltog under höringen samt svarade på enkäten. På frågan ”Anser du att du har fått mer inflytande nu än när du gick i 7:an?” svarade 6 ja, 9 nej och 3 vet inte. Eleverna fick också möjlighet att motivera sitt svar, vilket gjordes genom utsagor som bland annat lyder; *”Känns som att man får bestämma mer än när man var liten”* (Enkät svar, elever kommun 2). Det är dock relativt många elever som inte tycker att de fått mer inflytande i skolan under projektets gång och en av eleverna motiverar svaret genom att skriva *”Jag tycker att vi fick vara med och bestämma ganska mycket innan allt det här startade också. På så sätt är det svårt att känna skillnad”* (Enkät svar, elever kommun 2). Detta svar är på många sätt intressant att se mer på, då det kan tyda på att projektet inte har misslyckats. Men med utökad kunskap om vad och hur man kan påverka, kan man också förväntas bli mer missnöjd när man inte får det. Därför är det inte säkert att detta resultat betyder ett misslyckande i utökat inflytande, snarare tvärt om. En av eleverna svarar också att *”Förr blev vi aldrig tillfrågade: När tycker du provet skall vara? Vi får mer ofta vara med och bestämma om förhör och läxor”* (Enkät svar, elever kommun 2). Vilket visar att läraren har integrerat inflytande över undervisningen.

När eleverna svarade på frågan ”Vad tycker du att projektet Inflytande på riktigt har lett till för dig?” så kommer det även i kommun 2 många positiva svar som *”projektet har hjälpt många att få självsäkerhet”* (Enkät svar, elever kommun 2). Ett av svaren talar för sig själv om ett tydligt resultat, där eleven ser vikten av att arbeta vidare med liknande projekt på fler skolor. Hon skriver; *”Jag vet att om det händer något finns platser/personer där jag kan vända mig. Detta är rätt bra om alla vet... Många har det svårt och dom vet ej vart dom skall*

vända sig. Så ni borde gå till andra klasser och berätta att inflytande finns” (Enkät svar, elever kommun 2).

Under höringen med klassen kom det fram att 14 av eleverna som deltog höll med om att man på deras skola har inflytande på riktigt och 3 höll inte med. Eleverna poängterar att anledningen till att det är så bra i deras skola är för att lärarna låter dem få vara med och ha inflytande, då speciellt den intervjuade läraren som varit ansvarig för projektet på skolan. Hon har fungerat som en länk mellan eleverna och övrig personal på skolan. När vi sedan gick över till att diskutera huruvida stämningen på skolan hade förändrats till det bättre så höll ingen med om detta, 15 personer sa nej och 2 varken eller, till detta säger bland annat en av eleverna *”det är bra och det har varit bra”* (Enkät svar, elever kommun 2).

Klassen som har varit mest involverad i projektet, samt de som svarat på enkät och höring är en idrottsklass. Det vill säga en profilklass som är på relativt hög nivå. Det är inte säkert att denna elevgrupp är representativ för skolan i sin helhet, utan det bör vägas in att dessa elever är mycket motiverade och engagerade i sin skolgång från början, redan innan projektet startade (Intervju, lärare kommun 1). Eleverna säger till och med under höringen att deras klass inte är representativ för resterande delar av skolan, de har en mycket bättre sammanhållning och allt fungerar bättre än hos genomsnittsklassen på skolan, eleverna menar att detta har mycket att göra med deras lärare som är en väldigt engagerad person.

Alla aktörerna i kommun 2 är positivt inställda till resultatet kring projektet i deras kommun och skola. Rektorn säger att *”jag är 100 procent säker på att arbetet med läroplanen kap 1 och 2 är väldigt mycket lättare att arbeta med att arbeta med dom målen som står där, en vad det hade varit annars. Man har fått en annan insikt om inflytandets betydelse, alltså eleverna”*(Intervju, rektor kommun 2). Politikern säger också att denne ser positiva krafter och läraren säger att eleverna förhoppningsvis alltid kommer ha med sig detta i livet. I kommun 2 ser man en engagerad förvaltning och skolledning, där engagemanget har fått blomma ut eftersom tid och resurser har funnits.

Projektet *”Inflytande på riktigt”* ser ut att ha fungerat bra utifrån projektets syfte och efter att ha fått in alla aktörerna och elevernas bild av varför resultatet ser ut som det gör, framträder en tydlig bild av att läraren är väldigt central i kommun 2. Men lärarens engagemang har även

fått stöd av ledningen, då både på skolan och i förvaltningen och en fullvärdig implementering av projektet som fört till resultat har därmed möjliggjorts.

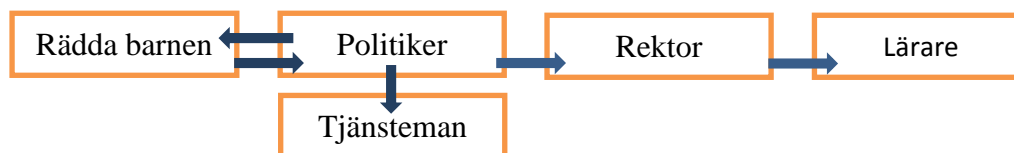
4.3.Kommun 3

4.3.1. Initiativet

Som framgår av bakgrundsbeskrivningen av projektet ”Inflytande på riktigt” startade processen med att politikerna fattade beslut om att införa projektet i Kommun 3. En politiker säger under intervju att Kommunstyrelsen fick en förfrågan och ställde sig då positiva till att delta i projektet. De tyckte att det var bra ett bra initiativ och ville ha det. Tjänstemannen som intervjuades i kommun 3, säger under intervjun att *”vi har i kommunen haft ett stort delaktighetsprojekt som regeringen lanserade 2006, det skulle öka valdeltagande eller informationen. Viljan fanns redan där, så detta projekt kom rakt i knät på oss”* (Intervju, tjänsteman kommun 3). Politikern i kommunen var alltså den beslutande, men tjänstemannen kan här ses som en viktig del av implementeringen, då hon själv anser att demokrati- och inflytandefrågor är viktiga och jobbar hårt för att integrera dessa i kommunen. Hon lyfter under hela intervjun fram vikten av att integrera demokratiska ideal och kunskaper hos ungdomarna.

Efter att beslutet fattats att kommunen skulle delta i projektet ”Inflytande på riktigt” gick det även i kommun 3 vidare till skolnivå. Här säger dock rektorn på den deltagande skolan under intervjun att han inte själv valde att anmäla sig till projektet frivilligt, utan att han blev meddelad av kommunstyrelsen att skolan skulle medverka i projektet. Han säger vidare att *”det var en nivå ovanför oss som fattade beslut om det. Vi fick meddelat att vi skulle vara med”* (Intervju, rektor kommun 3). Det är viktigt att poängtera att rektorn lyfter fram vikten av projekt som detta, men att han inte valt det av fri vilja. Efter att rektorn fått på sitt bord att projektet skulle genomföras på skolan blev lärarna meddelade att projektet ”Inflytande på riktigt” skulle genomföras. Den här intervjuade läraren blev då den mest engagerade i projektet.

Utifrån intervjuerna med alla aktörer i kommun 3 kan det konstateras att den intervjuade tjänstemannen verkar var den största eldsjäl, men även läraren visar ett engagemang och intresse.

Modell 4.3.1. Beslutsgång, initiativ och implementering av projektet i kommun 3. Modellen illustrerar beslutsgång, samt implementering av projektet "Inflytande på riktigt i kommun31. Modellen visar följande: Rädda Barnen skickade ut förfrågan om att delta i projektet, politikerna fattade beslut om att delta. Från kommunalpolitisk nivå skickades går det ett beslut till den deltagande skolan och rektorn om deltagande. Rektorn meddelar lärarna på skolan om att projektet skall genomföras. Tjänstemannen i kommunen är engagerad och involverad i processen kring hur och vad som skall göras. Politiker och Rädda Barnen kom återigen i kontakt med varandra och skolans deltagande i projektet "Inflytande på riktigt" var härmed beslutat och avtal tecknades mellan kommun, skola och Rädda Barnen Västsverige (Projektplan, Inflytande på riktigt).

4.3.2. Vad är projektet "Inflytande på riktigt" enligt aktörerna och eleverna?

Tanken bakom projektet "Inflytande på riktigt" uppfattas av alla intervjuade aktörer som ett mycket positivt inslag i skolans vardag. Möjligheterna med projektet anses vara mycket stora och bidra till att eleverna utvecklar en demokratisk kompetens, samt vet vart de står och vågar ta mer plats. Det är dock viktigt att poängtera att alla aktörerna inte är lika positivt inställda till deltagandet eller har den samma bild av projektets syfte i förhållande till Rädda Barnens projektplan. Tjänstemannen, politikern och rektorn ger en tydlig definition av vad projektet handlar om, vilket korrelerar med syftet. Läraren är däremot betydligt mer vag i sin definition av vad "Inflytande på riktigt" handlar om. Hon pratar om både små detaljer, blandat med större frågor, men detta behöver inte vara ett tecken på okunskap utan kan snarare handla om formulering under intervjun. Läraren pratar om att man som elev skall ha kunskap om vart man skall vända sig om man har problem med något, så som telefonnummer till olika aktörer. Sen tar hon upp ämnen som att projektet också handlar om samhället i stort.

Tjänstemannen, politiker och rektorn är relativt överens kring vad projektet handlar om och att det är en kanal för att fostra ungdomarna i deltagardemokratiska processer. Tjänstemannen säger bland annat att "det handlar om inflytande och delaktighet. Hitta metoder och verktyg för att göra eleverna medvetna om sina rättigheter" (Intervju, tjänsteman kommun 3).

Rättigheterna som tjänstemannen pratar om är inte bara de som finns med i Konventionen för barns rättigheter, men de som utifrån läroplanen skall integreras i undervisningen. Rektorn poängterar dock att hans bidrag i projektet har varit litet, han säger att det handlar om prioritering och projektet har då inte varit första prioritet för honom. Han ser dock tydligt vad projektet innebär, så missförstånd i innebörden verkar inte vara det avgörande i implementeringsgrad från hans sida, snarare grad av engagemang.

Merparten av eleverna på skolan i kommun 3 verkar inte ha en tillfredställande förståelse om vad "Inflytande på riktigt" innebär, vilket kan visa att läraren inte har lyckats implementera projektet på ett bra sätt i klassrummet, läraren har i kommun 3 har alltså inte fungerat som en demokratisk väktare och tjänare genom sitt verkställande och integrerande av projektet som Lundquist beskriver (1998). På enkätfrågan "Vad är inflytande på riktigt" svarar många av ungdomarna långt ifrån tillfredställande. I en del av enkäterna svarar ungdomarna på ett tillfredställande sätt, men det förekommer en allt för hög grad av svar som; *"Märks inte, gör ingen skillnad"* och *"Ingen aning! Kanske man får sin röst hörd"* (Enkät svar, elever kommun 3). Men det förekommer också flertalet svar som tyder på att många av eleverna inte tog frågorna seriöst eller ville försöka svara utifrån bästa förmåga, ett exempel är bland annat *"Om man har respekt och makt så får man bestämma. Stora muskler = bra"* (Enkät svar, elever kommun 3). Dessa svar visar för låg grad av demokratisk förståelse. Huruvida svaren är tillförlitliga bör ifrågasättas då det bland dem som sagt förekommer en hög grad av oseriösa svar.

4.3.3. Hur valde ni de deltagande?

När det kommer till val av elever att delta på skolan i kommun 3 så har eleverna i skolan fått anmäla intresse till den ansvarige läraren, frivillighetsaspekten är alltså en central del här. Efter anmälan av intresse har läraren lottat ut tre elever från varje klass av de som anmälde önskemål om att få vara delaktiga i projektet. Det är också värt att poängtera att den ansvarige läraren som intervjuats, samt de andra involverade lärarna, i samråd med rektorn kom fram till att för att man skulle kunna vara med i lottningen om att vara delaktig i "Inflytande på riktigt"-projektet krävdes det att man inte redan var involverad i något annat demokratiskt skolråd vid skolan, som exempelvis elevrådet. Skolan önskade att lyfta fram

elever som inte annars var de mest delaktiga och inte ge redan resursstarka ungdomar ytterligare en kanal till inflytande. De använde på så sätt frivillighet, lottning och begränsning av urvalet för att få en mer jämlik situation på skolan. Lärarna önskade lyfta fram elever som inte annars var de som var först med att frivilligt engagera sig aktivt i olika projekt. Den intervjuade läraren i kommun 3 poängterar dock att även om detta var positivt med tanke på att fler elever som annars inte var så aktiva fick en mer aktiv roll i sin skolsituation, bidrog också det att man valde nya elever till att det blev något lösryckt i förhållande till de andra elevdemokratiska instanserna. Läraren ser nu i efterhand att det hade varit en fördel om man kunnat uppnå ett tätare samarbete med exempelvis skolans elevråd, för att utöka resultatet i form av integrering och kunskap kring det demokratiska systemet, och demokratiska värderingar.

4.3.4. Vilka resurser hade ni?

För att projekt som ”Inflytande på riktigt” skall kunna implementeras och fungera på det sätt som de varit avsett att göra är det viktigt att det finns resurser. Men för att tid och pengar skall avsättas måste det också vara ett intresse från den styrande nivån att vilja lägga tid och pengar på projekt som ”Inflytande på riktigt”. I stora drag verkar det på olika nivåer vara problem med minst en komponent när det kommer till resurser. Det är här politikern, men i huvudsak den intervjuade tjänstemannen som har dragit det stora lasset för att möjliggöra en tillfredställande implementering av projektet. Politikern säger under intervjun att *”även om det funnits intresse så är det ju så att det tar tid innan det kommer i allas medvetande”* (Intervju, politiker kommun 3). Tjänstemannen är positiv och menar att hon har fördelen att vinkla sin tjänst och har därav avsatt den tid hon anser varit nödvändig till projektet, men hon säger samtidigt att inte alla andra gjort det samma. *”Skolan har för lite tid och avsätter för lite tid”* (Intervju, tjänsteman kommun 3).

Tidsproblematiken som tjänstemannen lyfter under intervjun, bekräftas även av rektorn och läraren. Rektorn är väldigt ärlig när han svarar att det helt enkelt i botten handlar om ett intresse. *”Det handlar ju helt enkelt om vad man avsatt sin tid till. Tid finns, men vad är den avsatt till?”* (Intervju, rektor kommun 3). Enligt honom hade det helt enkelt varit möjligt att prioritera projektet högre, men det gjordes av olika anledningar inte från hans sida. Hans

engagemang för projektet ser ut att vara bristande. Läraren är något mjukare i sin beskrivning av resurserna under hennes intervju, men även hon pratar om tiden som en viktig faktor. Hon har inte fått uttalat avsatt tid i sin tjänst till att jobba med projektet, utan har själv fått anpassa så att det skulle fungera och inte krocka med den övriga undervisningen. Även om alla aktörerna pratar om tidsbrist som den felande länken för att uppnå önskvärt resultat, kommer inte så mycket in på ekonomiska resurser. Här verkar det vara en hög grad av korrelation mellan avsatt tid och intresse. Då rektorn inte gett läraren någon uttalad tid i sin tjänst att arbeta med projektet, har hon trots ett uttalat intresse haft begränsade möjligheter att avsätta önskvärd tid, vilket i förlängningen medfört svårigheter att implementera projektet på bästa sätt. Läraren är dock under sin intervju relativt mjuk när hon talar om tidsbristen och hon ger ändå en positiv bild av arbetet och projektet i dess helhet. Men hon lyfter tidsaspekten i en annan kontext och poängterar att projektet kunde ha blivit effektivare om det löpt under en kortare tidsperiod. Detta på grund att man då eventuellt hade känt en större press och snabbare kommit i gång än man nu gjorde. *”Hade man sagt två år hade de kanske blivit effektivare, hade vi sagt ett år så hade det kanske blivit ännu mer effektivt”* (Intervju, lärare kommun 3).

Under intervjun med tjänstemannen framkommer en bild som stämmer gott överens med det läraren förmedlat *”Skolan var positiv men hade för mycket att göra, man vill mycket men mår inte med. Om jag inte fanns, finns det risk att det rinner ut i sanden och dör ut”* (Intervjun, tjänsteman kommun 3). Tjänstemannen poängterar dock under intervjun att projektet spelat stor roll på grund av det individuella intresset från respondentens sida. Det verkar snarare vara intresset som har lett till engagemanget, än politikernas drivkraft. Denna drivkraft verkar dock inte ha sipprat nedåt till aktörerna på skolan. Rektorn säger att delaktigheten från hans sida har varit mycket liten *”den första ambitionen var att ha ett aktivt delaktigt deltagande under hela projekttiden, men det fick jag svårt att genomföra”* (Intervju, rektor kommun 3). Frågan är om rektorns bristande engagemang snarare handlar om att det fanns andra mer ”akuta” åtaganden på bordet än att ”Inflytande på riktigt” var ett projekt som inte intresserade honom. Det handlar som sagt om prioriteringar, som han själv säger. Som chef och rektor är detta också en viktig, kanske mindre rolig del av arbetet, att behöva välja och välja bort vad som skall och inte skall göras.

4.3.5. Vad blev resultatet?

I kommunen lyfter man både mer konkreta och mer värdebaserade vinster av projektet. Men när läraren talar om vinsterna så handlar det mycket om konkreta materiella vinster, även om värderingar och kunskap också nämns. I kommun 3 var det 18 elever som deltog under höringen samt svarade på enkäten. På frågan ”Anser du att du har fått mer inflytande nu än när du gick i 7:an?” svarade ingen ja, 9 nej och 7 vet inte. Detta är inte bra. Om det stämmer kan det tyda på att projektet inte implementerats på rätt sätt och syftet inte uppnåtts. Eleverna fick också möjlighet att motivera sitt svar, och det kom då fram många svar som liknade följande *”jag har inte försökt att påverka, men det är ingen som ger oss chansen heller”* (Enkät svar, elever kommun 3). När man frågade eleverna vad projektet ”inflytande på riktigt” har lett till för dem så är inte svaren mer positiva här, svaren som framkommer av enkäterna är bland annat att man får slippa lektioner och att det är *”mycket prat, lite gjort”* (Enkät svar, elever kommun 3).

Under höringen med klassen kom det fram att av 18 eleverna var det ingen som tyckte att de hade inflytande på riktigt, 12 höll inte med och 6 visste inte. Huruvida stämningen på skolan har förändrats diskuteras också under grupphöringen, men här är det mer diskussioner och det var 8 som tyckte att stämningen hade förändrats, 10 tyckte inte det. Det bör nämnas att bland den insamlade datan i form av enkäter och höringar från kommun 3 är det relativt många av svaren som inte kan anses vara seriösa, eleverna var där frivilligt men verkade inte vilja samarbeta, utan såg på det som lek. Detta lyser även igenom i många av enkät svaren, där det är återkommande svar som tyder på att eleverna inte har varit seriösa. Klassen som deltog under höringen och svarade på enkäten är en vanlig klass på högstadieskolan i kommun 3 och den bör därför kunna representera hela skolan.

Utifrån de intervjuade aktörernas svar angående resultatet så är bilden något splittrad när det kommer till resultatuppnåelse. Politikern är väldigt positivt inställd, samtidigt som både rektorn och läraren ser att projektet inte har nått sin fulla potential på skolan. Rektorn säger rakt ut att *”det har inte fungerat jättebra. På många ställen kunde man ha gjort mer, men det är ändå omtalat i kommunen”* (Intervju, rektor kommun 3). Rektorn, läraren och tjänstemannen i kommun 3 är överens om att det kunde gjorts mer. Projektet har inte blivit det man hade hoppats, både på grund av tidsbrist och av brist på engagemang. Men man ser samtidigt att eleverna som medverkat i projektet har utvecklats och medverkat i projektet

”Inflytande på riktigt” skulle kunna fungera som ringar på vattnet. Det vill säga att eleverna för med sig en demokratisk förståelse och kunskap in i vuxenlivet, vilken kommer kunna påverka dem positivt i framtiden. Tjänstemannens uttalanden under intervjun sammanfattar resultatet i kommun 3 på ett mycket bra sätt: *”Varje person som lärt sig något om barnkonventionen och inser vidden av vad det betyder är en jättevinst. Vi gör bra saker men vi kan göra mer!”* (Intervju, tjänsteman kommun 3).

5. Övergripande analys

Här nedan följer en analys av de tre kommunerna jämförda mot varandra. Målet med följande analys är att knyta ihop empirin från de tre kommunerna till en sammanfattande analys av vad som har hänt under projektets gång, samt hur de olika kommunerna skiljer sig åt på vissa punkter, samtidigt som det är stora likheter på andra. Analysen kopplas till och utgår ifrån de teoretiska utgångspunkter kring vad som anses vara inflytande på riktigt. Genom att göra en sammanställande analys av de tre kommunerna kommer det bli lättare att se samband, utläsa slutsatser av undersökningen samt svara på uppsatsens frågeställningar.

Som nämnt inom teorikapitlets sista del och genomgång av vad inflytande på riktigt utifrån den teoretiska bakgrunden är, så poängterades det att de grundläggande förutsättningarna som måste vara på plats för att inflytande på riktigt över huvudtaget skall kunna uppnås är att det finns resurser att tillgå, samt engagemang hos de medverkande aktörerna. I kommun 1 och 2 är engagemang, tid och resurser centrala och återkommande teman. Frivillighet lyfts också som en viktig del i etablerandet av inflytande på riktigt (Lelling 2009). Denna aspekt visar sig också utifrån den insamlade empirin ha ett väldigt tydligt samband med engagemangsgraden. Flertalet av aktörerna är mycket engagerade och involverade i projektet, samt ser en stor individuell vinst för eleverna som medverkade. Att projektet är mottaget med öppna armar i dessa två kommunerna är det ingen tvekan om, lärarna är mycket engagerade och involverade, deras rektorer har stöttat dem i arbetet och skolorna valde frivilligt att gå med i projektet. Situationen är dock inte den samma i kommun 3. När kommun 1 och 2 lyfter sitt engagemang ser man samtidigt att det brister på vissa områden i kommun 3. Rektorererna i kommun 1 och 2 säger att de ser med positiva ögon på projektet och har självmant valt att medverka i det, rektorn i kommun 3 säger att han fått det i sitt knä och det beslutades om att hans skola skulle delta på en nivå ovan honom. Frivilligheten att delta och engagemanget, bör vara på plats för

att projekt skall implementeras i en tillfredställande grad, men det behövs också tid och resurser (Ungdomsstyrelsen 2010:10).

Skolan i kommun 3 skiljer sig inte bara från 1 och 2 när det kommer till viljan och initiativet att implementera projektet från rektorns sida, det finns även fundamentala skillnader när det kommer till lärarnas roll i projektet. I kommun 1 och 2 avsatte rektor tid till en lärare att inom sin tjänst arbeta mer konkret med projektet och för att integrera inflytande och deltagande demokrati i skolorna. I skolan i kommun 3 såg situationen annorlunda ut, där fick inte den ansvarige läraren något större utrymme för att arbeta med projektet. Hon förväntades därmed på egenhand råda över situationen och anpassa sin tid så att projektet kunde fortskrida, vilket kan ses som ett hinder i implementeringsprocessen. Skall processen fungera på ett fullgott sätt tyder tidigare forskning på att även läraren måste känna stöd från de övre beslutande instanserna, finns det inte stöd så riskerar lärarens bristande tilltro till integreringen att lysa igenom till eleverna och därmed bidra till en lägre legitimitetsgrad till vinsterna av deltagandet i skolan (Tursunovic 2004). Om detta är fallet i kommun 3 är svårt att säga, då läraren är mycket positiv, trots bristande stöd i form av tid och resurser tilldelat från ledningen. Men även om hon verkar vara en mycket engagerad pedagog och ha positivt stöd från sina elever, så bör det vägas in att eventuell frustration kring tid och resursbrist kan ha smittat av sig på eleverna. Eleverna har daglig kontakt med sin lärare och tro att eleverna inte uppfattar lärarens situation, är enbart att nedvärdera deras förmåga som individer. Lärarens situation kan då i förlängningen ha fört till att deltagandets effekter redan i ett tidigt stadié kan ha varit ifrågasatta (Jarl 2004). God pedagog eller inte, för att fungera fullgott som närbyråkrat och verkställare inom skolan, i form av en demokratins väktare så måste verktygen finnas (Lundquist 1998).

Trots olika förutsättningar när det kommer till tiden de fick att arbeta med projektet, är det lätt att utifrån intervjuvaren tyda att alla tre ansvariga lärarna i de tre kommunerna är engagerade och brinner för projektet ”Inflytande på riktigt”. De vill agera för ett bättre och mer utvecklat inflytande för eleverna. Det är bara möjlighörandet som stoppar dem i vissa situationer (Lundquist 1998). Det finns även intressanta skillnader när det kommer till tjänstemannens delaktighet i de tre kommunerna. I kommun 1 och 2 var tjänstemännen i princip helt frånvarande och hade inte någon central roll i projektets genomförande, i kommun 2 var tjänstemännen så pass frånvarande att det inte ens gick att få kontakt med någon som ansåg sig ha ansvar för projektet, därav blev det inte heller någon intervju med någon tjänsteman i

kommun 2. Återigen sticker dock kommun 3 ut med ett något annorlunda resultat, här ser man en tjänsteman med en mycket central roll i projektet. Hon arbetar aktivt och är mycket engagerad i deltagardemokratiska frågor och dess påverkan på ungdomar. Hon har både engagemang, tid och resurser för att arbeta med detta, vilka anses vara de komponenterna som bör vara på plats för att resultat skall kunna uppnås (Ungdomsstyrelsen 2010:10). Hon är uttalat helt klart positivt inställd till deltagardemokratiska projekt och ser vinning av dessa inom många områden, då inte bara inom skolan utan också hur dessa påverkar den deltagande individen i dess helhet och i förlängningen även kontexten denna befinner sig i (Jarl 2004). Hon ser dock att dessa projekt kan vara mycket svåra att genomföra, när det som i hennes kommun existerar implementeringssvårigheter när projekten skall integreras i den konkreta skolan.

Utifrån intervjuerna med politikerna i de tre kommunerna framkommer det inte några fundamentala skillnader. De är den beslutande instansen som ansett att Rädde Barnens projekt "Inflytande på riktigt" har varit en bra möjlighet att implementera demokratimålen och integrera inflytande i skolan utifrån propositionen *"Makt att bestämma- rätt till välfärd, förslag till ny ungdomspolitik i Sverige"* från 2004 (Prop 2004/05:2). Då det inte existerar några nämnvärda skillnader mellan kommunernas beslutande politiker anser jag inte att det är av relevans för analysen att gå djupare in på den politiska nivån än att nämna att politikernas beslut i frågan var det första steget i möjliggörandet av att implementera projektet och starta processen.

Som nämnt är även jämlikhet en väldigt viktig aspekt när det kommer till deltagardemokratiska projekt. Alla skall ha den samma möjligheten att delta och ingen skall favoriseras eller ges betydande större utrymme än någon annan för att deltagardemokratiska projekt som detta skall kunna ses som lyckat (Jarl 2004). Frågan är om detta lyckats när det kommer till "Inflytande på riktigt" projektet? Det är av vikt att poängtera att skolorna som deltar har något olika karaktär när det kommer till elevgrupper. Skolorna i kommun 1 och 2 som medverkat är skolor med profilklasser, det vill säga klasser där eleverna har ett utökat undervisningsutrymme i idrott eller språk. Skolan i kommun 3 är en vanlig klass, där det inte är någon speciell inriktning på undervisningen. Det kan tänkas att eleverna i skolorna i kommun 1 och 2 därför är extra engagerade i sin skolsituation. Lärare och elever uttrycker även att detta är fallet under intervjuerna som gjorts.

Det är inte bara klassituationerna som gör att skolorna i kommun 1 och 2 skiljer sig relativt mycket från skolan i kommun 3. Frågan är om det är jämlikt? Det är även tillvägagångssättet när det kommer till urval av eleverna. I skolorna i kommun 1 och 2 säger bland annat lärarna att eleverna som varit de mest involverade i projektet är de som frivilligt varit först att visa sitt intresse. Det har då ofta varit väldigt engagerade elever som i många fall även varit aktiva inom andra områden på skolan, så som elevråd, vilket tyder på att redan resursstarka elever släppts fram (Tursunovic 2004). Det kan dock även vara ett resultat av viljan, då frivillighet är av stor vikt inom deltagardemokratiska projekt i skolan så kan detta även innebära att det är en viss grupp som alltid är de som vill vara med. Det måste vägas in och belysas att ingen elev utan fri viljan skall försättas i en deltagande position i ett projekt som har som syfte att öka tilltron till demokratin, det kan i så fall föra till obehag hos den enskilde individen och rentutav negativa konsekvenser istället för positiv vinning av ett deltagardemokratiskt initiativ (Lelinge 2009:30). Frivilligheter behöver dock inte vara ett hinder för jämlikhet, utan dessa aspekter går som tidigare poängterat hand i hand. Eleverna skall enbart ha en aktiv roll om de själva önskar det och som Lelinge poängterar är det inte alla som vill engagera sig och de skall då vara deras rätt att kunna avstå (Lelinge 2009). Men alla skall ges möjligheten och urvalet av deltagare skall ske på ett så jämlikt sätt som möjligt. Att total jämlikhet är svår att uppnå, då även i skolan är ett av argumenten bland dem som anser att deltagande projekt inte är positiva. Men så länge aktörerna som medverkar i projektet är medvetna om detta så skulle det inte behöva begränsa möjligheterna till ett positivt resultat och att faktiskt inflytande på riktigt etablerats. Men då måste aktörerna ha jämlikhetsaspekten i sitt medvetande så att de inte favoriserar och lyfter fram redan resursstarka individer, som Jarl poängterar ofta händer vid integrering och genomförande av deltagand projekt (Jarl 2004).

Rädda Barnen har under hela processen varit noggranna med att poängtera och lyfta frivillighetsaspekten och informera ungdomarna under intervju och höringar att de enbart skall vara närvarande om de själva önskar det. Men kanske borde dem varit ännu bättre på att också trycka på jämlikhet och hur urvalet av deltagare till projektet skulle gå till?

Det är viktigt att tänka på att all undervisning inom grundskolan dock alltid har någon form av hierarkisk uppbyggnad, eftersom skolan styrs av bland annat läroplanen som säger vad och hur eleverna skall utvecklas inom en begränsad tid (SKOLFS 2010:37). Rädda Barnens projekt "Inflytande på riktigt" är på ett sätt frikopplat från den dagliga verksamheten, men samtidigt är inflytande och deltagande viktiga, samt centrala teman som skolan förväntas

implementera i undervisningen. Frågan är om skolorna har låtit läroplanens mål och möjligheten att låta eleverna lära sig mer om inflytande och demokrati gå ut över de demokratiska idealen, allas möjlighet att delta på lika villkor och utifrån frivillighet (Held 2005)?

I skolan i kommun 3 har den ansvarige läraren varit medveten om att det finns de elever som ofta är de som är mest aktiva när det kommer till deltagande inom olika skolprojekt av demokratiskkaraktär. Därför valde läraren att bara låta elever som inte var aktiva i andra demokratiska organ inom skolan, så som elevråd, att anmäla sitt intresse till att vara aktiva deltagare i projektet ”Inflytande på riktigt”. Efter att läraren samlat in intresseanmälningar lottades det mellan personerna som anmält sig och tre personer valdes ut ur varje klass, allt för att främja ett jämlikt deltagande (Tursunovic 2004). Men då de eleverna som vanligtvis är de mest aktiva engagerade i sin skolsituation inte fick delta i skolan i kommun 3, kan det tänkas att engagemanget kan ha fått en lägre nivå ibland eleverna än inom elevgrupperna som deltog i skolorna i kommun 1 och 2. Läraren i kommun 3 poängterar även själv att hon nu i efterhand ser att det hade varit positivt om det etablerats ett närmare samarbete mellan ungdomarna som är aktiva i projektet ”Inflytande på riktigt” och de elever som är aktiva i elevrådet. Engagemang anses som sagt vara en väldigt viktigt och grundläggande komponent för att möjliggöra liknande projekt från aktörernas sida och troligtvis även från eleverna (Ungdomsstyrelsen 2010:10). Det är dock värt att nämna att alla skolorna använt sig av frivillighet när det kommer till deltagande, det är därför ingen elev som blivit pressad till att ha ett större engagemang än eleven själv önskat, vilket tidigare forskning pekar på att vara av stor vikt (Lelinge 2009:30).

När det upplevda resultatet i kommunerna skall utvärderas framkommer det tydligt att eleverna i skolorna i kommun 1 och 2 uttrycker kunskaper om möjligheter att påverka genom formella beslutskanaler, till exempel elevråd och klassråd, samt uttrycker att de genom andra kanaler kan verka för att tillgodose sina rättigheter. Med att tillgodose sina rättigheter, menas att de genom sin kunskap uttrycker att de kan bevaka uppfyllandet av läroplanen, skollagen och därmed andemeningen av barnrättigheterna (Konventionen om barnets rättigheter 2006). Vilket tyder på att projektet faktisk lett till att eleverna har utvecklat en utökad förståelse och kunskap som framgår ur läroplanen som en viktig aspekt för att man skall kunna säga att inflytande på riktigt har etableras (SKOLFS 2010:37). Eleverna uttrycker i båda skolorna att den för projektet ansvarige läraren är en hjälp för dem i denna dialog och eleverna anser att

läraren står på deras sida. Utifrån tidigare forskning kan då läraren ses som en väktare av elevernas rättigheter (Lundquist 1998). I kommun 3 uttrycker inte eleverna att de uppnått samma kunskaperna som eleverna i kommun 1 och 2. Flertalet av eleverna i kommun 3 uttrycker tveksamheter om vad projektet handlar om mer än ”undervisningsfri” tid, vilket verkar ha skapat ett mindre engagemang för projektet jämfört med de två andra skolorna. Det var till exempel mycket svårare att få till en intervjusituation i kommun 3 än i de två andra skolorna, då eleverna i kommun 3 var betydligt mer oengagerade och ointresserade i att delta. Här urskiljer sig ett tydligt samband mellan att etablera kunskap om vad det handlar om och sen kunna använda den för att nå resultat. För att eleven skall kunna vara med och aktivt påverka är det oerhört viktigt för kunskap om var och hur de kan påverka har etablerats (Prop 2004/05:2). Det verkar som att kommun 3 inte har lyckats lika bra på denna punkt som kommun 1 och 2. Det är dock värt att poängtera att dessa otydligheter och känsla av att inget händer, kan vara ett resultat av att förvaltningen och aktörerna inom skolan som medverkat inte haft en tillräckligt stor transparens kring vad som händer i projektet. I kommun 1 var eleverna väldigt lyhörda och engagerade under höringen, det var lätt att diskutera och föra en dialog på en analytisk nivå. Dessa aspekter var också på plats i kommun 2, där kändes klimatet till och med snäppet bättre stundtals. Alla eleverna vågade ta plats i gruppen, det fanns inga tydliga hierarkier kring vem som fick göra sin röst hörd inför gruppen. De deltagardemokratiska idealen, att alla skall få vara lika mycket med och att allas åsikt skall väga lika tungt, verkade i alla fall fungera gott i den deltagande gruppen (Jarl 2004).

När det kommer till resultat utkristalliserar det sig även här skillnader. I kommun 1 och 2 upplever elever och lärare att projektet ”Inflytande på riktigt” inte bara hjälpt dem att förstå demokratiska processer i samhället, utan också stärkt deras analytiska förmåga som har påverkat skolprestationer på ett positivt sätt. Till exempel upplever de att kunskapsutvecklingen om vilka rättigheter eleverna har att påverka undervisningen också har bidragit till att de presterar bättre på samhällsvetenskapliga kunskapsprov. Anledningen säger de är att man enklare kan knyta teoretiska kunskaper till praktiken i samhället. Vikten av att praktiskt få prova olika demokratiska beslutsprocesser i skolan har utifrån tidigare forskning visat sig vara mycket positiv och medfört en utökad upplevd meningsfullhet kring sin skolgång (Tursunovic 2004: 94). Eleverna i kommun 3 som har deltagit i projektet uttrycker inte i lika stor utsträckning som de två andra skolorna positiva effekter av projektet. Det verkar råda tveksamheter om vad projektet egentligen handlar om och vad syftet var, vid sidan av att flertalet deltagare uttryckte öppet icke-engagemang i att vilja förklara vad

projektet har bidragit med. Till exempel svarar många elever "vet ej" eller "ingen aning" på frågan om "Vad är inflytande på riktigt i skolan?". Dessa svar förekommer i betydligt mindre grad på de två andra skolorna, där var eleverna även mycket mer engagerade under höringstillfället. Engagemangsbristen kan dock härledas till den bristande kopplingen mellan projektmålen och det konkreta upplägget i skolan. För att ett engagemang skall etableras så måste eleverna se kopplingen mellan projektet och det förväntade resultatet, det vill säga att möjligheterna att utöva sitt engagemang måste finnas på plats. Engagemanget ser ut att ha varit mindre i kommun 3 än i de övriga kommunerna. Som Ungdomsstyrelsen poängterar i Fokus 10, *"unga skall ges verkliga möjligheter att delta i, och påverka utformningen av, verksamheter på samma villkor som övriga grupper i samhället"* (Ungdomsstyrelsen 2010:10, s 16).

Eleverna i skolorna i kommun 1 och 2 uttrycker att de fått en utökad analytisk förmåga, samt att klassmiljön blivit bättre. I kommun 1 lyfts upplevelsen av den egna argumentationsnivån som en väldigt stor vinst, eleverna i kommun 2 poängterar också talförmågan, men här handlar det mer om att tala med respekt till varandra. Det vill säga att man skall behandla andra som man själv vill bli behandlad. Eleverna i kommun 2 säger att de tidigare haft problem med rasism och menar att projektet fört till ett öppnare klimat som möjliggör fler samtal kring etiska frågor och likabehandling i skolan. I relationen med läraren har det visat sig vara möjligt att föra vidare dessa frågor. Likabehandling har även påverkat upplägg av undervisning och läraren har gett eleverna utrymme att påverka undervisningsformer. Eleverna i både kommun 1 och 2 lyfter vikten av att deras lärare har varit en trygg person som de kunnat lita på och söka upp vid problem kring frågor som berör inflytande, likabehandling men också andra centrala delar kring deras skolsituation och liv. Eleverna i kommun 3 uttrycker också positivitet till den ansvarige läraren, men lägger mer vikt på hennes roll som en god pedagog, snarare än en verkställare av projektet "Inflytande på riktigt". Den ansvarige läraren i kommun 3 är som de två andra lärarna mycket positiv till projektet men uttrycker samtidigt tvetydiga uppfattningar om projektets mål och lägger förväntningarna på eleverna på en lägre nivå än i kommun 1 och 2. Återigen ser man alltså att kommun 1 och 2 är mer lika varandra och kommun 3 skiljer ut sig.

Det är även tydligt att kommun 1 och 2 har en högre grad av återkoppling mellan de olika deltagande aktörerna i projektet och det ser ut att existera en högre grad av transparens kring vad som händer. I kommun 3 går okunskap, dålig kommunikation och en låg grad av

transparens kring syftet med projektet hand i hand med varandra. Kanske hade även eleverna i kommun 3 haft en bättre bild av projektet om det varit en högre grad av återkoppling från förvaltningen till eleverna och kanske hade det blivit mer gjort från förvaltningens och skolans sida om det varit en högre grad av transparens kring projektet? Transparensen för som tidigare nämnt till att det kan uppnås kunskap om var och hur det går att påverka (Prop 2004/05:2).

Slutligen efter att ha analyserat empirin från de tre kommunerna ser det ut att finnas samband mellan resultatgrad och förutsättningar. Två kommuner är relativt lika varandra och där ser man ett relativt likt resultat, samtidigt som den tredje skiljer sig från de andra på många aspekter, då även det upplevda resultatet.

6. Slutsatser och avslutande reflektioner

I början av uppsatsen presenterades syftet och problemformuleringen. För att återkoppla handlade det om att diskutera hinder och möjligheter med deltagardemokratiska initiativ som har som mål att öka elevinflytande och unga människors demokratiska fostran i skolmiljö. Efter att ha studerat Rädda Barnens projekt ”Inflytande på riktigt” i tre kommuner och tre skolor, utkristalliserar sig ett antal intressanta slutsatser utifrån frågeställningarna. Slutsatser som kan dras efter genomgång av den insamlade empirin är följande;

- Inflytande och en utökad demokratisk kunskap har etablerats, men av olika grad i de tre kommunerna.
- Frivillighet och engagemang är grunden som ett deltagardemokratiskt projekt måste vila på för att förväntat resultat skall möjliggöras.
- Har lärare engagemang, men inte tid och resurser, räcker inte engagemanget hela vägen till ett önskat resultat.
- Elever bör introduceras i projektet tidigare, och i större grad få likvärdig introduktion och utbildning som övriga aktörer.

- Redan resursstarka elever vinner mest på deltagardemokratiska projekt i skolan.

Deltagardemokratiska projekt riskerar att lyfta de som redan har mer sociala och ekonomiska resurser. Deltagandet kan då i förlängningen leda till en snedvridning av makten, ojämlikheter och negativa följder för demokratin i form av lägre legitimitet för det demokratiska systemet (Jarl 2004:19). Att tidigt introducera barn och unga i projekt som inte fungerar fullt ut, kan bidra till att elever tycker att det i Sverige existerar en skendemokrati, där det inte spelar någon roll vad man gör, man kan ändå inte påverka. Det ser inte ut som att detta är fallet efter att ha studerat projektet ”Inflytande på riktigt”, men dessa aspekter är ändå otroligt viktiga att ha med vid utvärdering av om liknande projekt kan vara fruktbara att införa när det kommer till att etablera inflytande och deltagande i den svenska skolan, samt bidra till en positiv demokratisk fostran.

Efter att ha analyserat empirin från de tre kommunerna är det tydligt att projektet har lett till ett utökat elevinflytande. Det framkommer från eleverna under höringarna och enkäterna att deras förståelse för den offentliga sfären och demokratin har utökats. Flertalet av eleverna har utvecklat inte bara en förståelse för demokratiska processer, utan också en vilja att själv söka sig till politiska forum för att delta. Kunskapen projektet medfört bidrar både till att eleverna får en bättre kunskapsmässig bas som påverkar deras nuvarande skolsituation i positiv bemärkelse, men förväntas även påverka ungdomarna genom hela livet (Johansson 2007). Det är dock av stor vikt att poängtera att det också kan vara svårt att komma in utifrån och tro att man kan förändra utan att känna till de bakomliggande, etablerade strukturerna i de aktuella förvaltningarna. Beslutskedjan måste förankras och mottas med engagemang, samt möjliggöras genom resurser inom alla av förvaltningens plan. Det räcker inte med en eldsjäl för att nå resultat, lasset är för tungt att dra själv.

Resultatgraden varierar även mellan de olika kommunerna och det är långt ifrån alla elever och medverkande aktörer som ser att projektet enbart varit positivt, även om alla aktörerna är överens om att projektet i det stora hela varit positivt. Vad kan då förklara variansen i uppnådda resultatet på de tre skolorna? Variansen ser till stor del ut att kunna härledas till engagemang, vilket ser ut att vara nyckeln till framgång både från de medverkande aktörernas sida och elevernas. Aktörerna måste ha ett engagemang, vilket är den första förutsättningen

för resultatuppnåelse. För att det skall bli resultat måste det även finnas tid och resurser (Ungdomsstyrelsen 2010:10). Först då kan tillfredställande resultat urskiljas. Kommunerna som lyckats få ett gott resultat har haft engagerad personal, som haft möjlighet att arbeta med projektet ”Inflytande på riktigt” i tillfredställande grad på grund av stöd från sina överordnade i form av resurser och tid. Engagemanget är också otroligt viktigt på elevsidan. Redan engagerade elever ser ut att ha möjlighet att uppnå ett högre resultat, än elever som inte visat lika stor grad av engagemang tidigare för att delta aktivt i sin undervisning. Skolorna som valt att låta eleverna som redan är aktiva i olika demokratiska organ vara aktiva i projektet ”Inflytande på riktigt” har också nått ett högre resultat, vilket kan tyda på att projekt som detta gynnar redan resursstarka individer (Jarl 2004).

Det är inte bara engagemang, tid och resurser som är av stor vikt för resultatets utfall, det krävs också goda kopplingar mellan de olika aktörernas nivåer inom förvaltningen som berör skolan. För att det skall kunna uppnås en demokratisk kompetens och ett fungerande deltagande inom skolans sfär, krävs det en kausal länk från det politiska deltagandet i kommunen till lokala deltagandet på skolan (Jarl 2004:23). Länken är dock inte fullvärdigt implementerad så länge inte den går hela vägen ner och förankras hos eleverna, vilket den inte alltid har gjort inom de tre kommunerna som deltagit i projektet ”Inflytande på riktigt”. För en högre grad av resultatuppnåelse inom alla de deltagande kommuner borde det ha varit större fokus på att även utbilda elever kring barnkonventionen. Demokratin måste starta där resultatet i slutet skall mätas! Den offentliga förvaltningen har även utifrån styrmål som uppgift att sträva efter att alla barn och unga, oavsett utgångspunkt, skall få sina rättigheter tillgodosedda och ge alla samma möjligheter (Ungdomsstyrelsen 2010:10, s 16). Men som tidigare nämnts, när man går in som aktör utifrån i en redan etablerad verksamhet och förväntar sig kunna förändra strukturer så måste aktören ha detta med i beräkningen. Aktören måste bejaka mångfalden och kontextens påverkan på möjligheten till implementering och därav ha med detta i beräkningen när utformningen av projekt färdigställs. *”Mångfaldsperspektivet utgår ifrån att ungas förutsättningar, och villkor varierar, bland annat beroende på kön, etnisk, kulturell och socioekonomisk bakgrund, ålder, bostadsort, sexuell läggning, samt eventuella funktionsnedsättningar ”(Ungdomsstyrelsen 2010:10, s 17).* Som ungdomsstyrelsen lyfter i sin granskning av ungdomsinflytande, är det viktigt att inte glömma att ingen situation eller förvaltning där ett projekt skall implementeras är identisk med den föregående, på grund av att ingen individ är den andra helt lik. Ramar och grunder är ofta de samma, men när man kommer in under ytan finns det ofta etablerade strukturer som

kommer till att påverka utfallet i form av implementering och resultatgrad. Det är då av vikt att inte enbart tro att det är den konkreta skolan eller förvaltningen i den aktuella kommunen som påverkar utfallet i form av resultatuppnåelse på elevnivå, utan även andra sfärer, så som fritiden och hemmet. Skolan är den instansen som är närmast barnen och ungdomarna, så genom att medvetandegöra aktörer om hur dessa värderingar, som från andra sfärer kan speglas i skolprojekt, så möjliggörs ett bättre resultat (Ungdomsstyrelsen 2010:10, s 16).

För att vidare se på deltagardemokrati i skolan, med utgångspunkt i analysen kring vad ”Inflytande på riktigt” projektet haft för konsekvenser, ser det ut att vara så att det fungerar väl bland de som redan är gynnade på annat sätt. Det vill säga att deltagande tillvisso för till utökade klyftor. Frågan är om det i förlängning gör att den offentliga förvaltningen bryter mot sitt mål att mångfalden skall bejakas och alla skall ha lika möjligheter? (Ungdomsstyrelsen 2010:10, 17) Situationen blir något kluven och det är inte lätt att komma fram till vad som är det bästa, då till och med lagen säger att inflytande och delaktighet är en rättighet som skall och inte bara bör integreras i skolan (Skollagen 1985:1100). Vikten av att integrera alla deltagande elever är tydlig. För att få med alla måste aktörerna vara medvetna hur och när individerna formas, kanske är det inte bara att gå in och tro att en förändring kan ske, kanske är det en mycket mer trögrörlig process. Resultatsgraden kanske hade varit högre om dessa demokratiska ideal och kunskaper etablerats tidigare än under högstadietiden?

Projektet startade även med att de vuxna aktörerna i politiken, förvaltningen och skolorna fick utbildning. Kanske hade resultatet sett annorlunda ut om man även låtit eleverna vara mer aktiva i starten av projektet? Genom att exempelvis låta eleverna få samma utbildning som de vuxna. En positiv konsekvens av detta skulle kunna vara att eleverna skulle uppnå ett högre förtroende för förvaltningen, en utökad legitimitet för demokratin och en utökad känsla för meningsfullheten i att delta i projektet (Tursunovic 2004: 94). Vilket i förlängningen skulle kunna ha medfört ett mer positivt resultat för projektet ”Inflytande på riktigt”.

För att forma morgondagens demokratiska medborgare måste demokratiska värderingar etableras tidigt, då inte bara i skolan utom inom alla arenor (Johansson 2007). Hindren som uppstått för integrering av att möjliggöra inflytande i skolan måste kanske härledas längre tillbaka i tid. Oavsett vad Rädda Barnen gjorde under projektiden, går det inte att komma ifrån att det redan existerade olika bakgrundsförhållanden som påverkade variationen kring hur projektets resultat kom till att ta sig olika uttryck i de olika kommunerna. Dessa redan

segmenterade strukturer är svåra att lösa upp under en så kort tid som projektet ”Inflytande på riktigt” pågick, men det betyder dock inte att projektets resultat skall förkastas. Projekt som detta ser ut att leda till vinst för många och de positiva effekterna i form av bland annat ökad demokratisk kompetens, men det är viktigt att ha i åtanke att det även kan leda till en ökad segregering och alienation när det gäller att etablera ett jämlikt samhälle. Det är dock av stor vikt att ändå lyfta fram att ingen av de medverkande aktörerna eller eleverna i projektet ”Inflytande på riktigt” ser ut att ha fått en lägre grad av legitimitet till demokratin efter att de deltagit i projektet och alla aktörerna säger sig intresserade att delta igen om de nu i efterhand, med vetskapen om vad det innebär, skulle bli tillfrågade om att återigen gå igenom projektperioden. Frågan är dock om man skulle kunna gjort det bättre? Troligtvis skulle resultatet blivit bättre om förvaltningen varit mer medveten om elever olik förutsättningar när projektet skulle implementeras (Ungdomsstyrelsen 2010:10, 17).

Sammanfattningsvis kan noteras att projektet ”Inflytande på riktigt” utifrån aktörernas och elevernas upplevelser ser ut att ha positiva konsekvenser för de deltagande. Engagemang och drivande individer som har en stor vilja är centralt och detta påverkar resultatgraden i kommunerna. Det framkommer inte någonstans att eleverna ser ut att ha utvecklat en negativ demokratisyn som följd av att ha deltagit i projektet. Det bör dock poängteras att om projektet skulle genomföras igen skulle man utifrån respondenternas beskrivning av projektet önska ett utökat fokus på att tidigare i processen integrera eleverna, samt mer kontinuerligt under projektets gång återkoppla till dem. Vikten av transparens kring vad deltagandet för till ser ut att ha en hög korrelationsgrad med legitimiteten till demokratiska projekt som detta. Det vill säga att så länge eleverna vet när deras åsikter vägs in och inte, ökar förståelsen för systemet och förväntningarna kring inflytande blir i en betydligt högre grad verklighetsförankrade. Tidigare forskning har i hög grad fokuserat på resurser och tid, som variabler som påverkar implementeringsgrad av liknande deltagardemokratiska projekt. Även om Ungdomsstyrelsen i sin utvärdering ”Fokus 10- *En analys av ungas inflytande*” berör engagemang som en förklaringsfaktor för att uppnå resultat vid implementering av inflytande i ungdomsforum, är detta ett område som det hade varit intressant att se mer forskning kring. Då specifikt kring hur engagemang utvecklas när unga får vara med och påverka.

Slutligen vill jag säga att projektet ”Inflytande på riktigt” ser ut att i alla tre kommunerna, men i skild grad ha lett till ringar på vattnet. Deltagardemokratiska tankar har kommit högre upp på agendan och möjligheter kring elevinflytande ligger i luften. Förhoppningsvis kommer

dessa även att fortleva när projektet nu avslutas. I slutändan blir det en bedömningsfråga om man skall låta den totala jämlikheten få stå tillbaka för möjliggöra en utökad demokratisk kompetens och förståelse för dem som ges möjligheten och är mottagliga? Det bör därför forskas mer kring hur deltagardemokrati skall kunna integreras i skolan på ett totalt jämlikt och rättvist sätt, än så länge ser det inte ut som det lyckats. I nuläget får man kanske vara nöjd med som tjänstemannen i kommun 3 säger, att *"varje person som lärt sig något om barnkonventionen och inser vidden av vad det betyder är en jättevinst"* (Intervju, tjänsteman kommun 3).

..

7. Referenslista

Tryckta källor

Ejlertsson Göran (2005)

Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik.
Studentlitteratur, Lund

Ekholm Mats, Blossing Ulf, Kåräng Gösta, Lindvall Kerstin, Scherp Hans-Åke (2000)
Forskning om rektor- *en forskningsöversikt*.
Lenanders Tryckeri AB, Kalmar

Ekman Tiina (2007)

DEMOKRATISK KOMPETENS - *Om gymnasiet som demokratiskola*
Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet
Grafikerna Livréna i Kungälv AB, 2007

Essaiasson Peter, Gilljam Mikael, Oscarsson Henrik , Wägnerud Lena (2007)

Metodpraktikan- *Konsten att studera samhälle, individ och marknad*.
Tredje upplagan, Nordstedts Juridik.

Essaiasson Peter & Westholm Anders (red.) (2006)

Deltagandets mekanismer- *Det politiska engagemangets orsaker och konsekvenser*.
Liber AB, Baltazargatan 4, 20510 Malmö

Hedlund Gun & Montin Stig (red.) (2009)

Governance på svenska.
Santérus Academic Press är en imprint i Santérus Förlag, Stockholm

Held David (1997)

Demokratimodeller- *Från klassisk demokrati till demokratisk autonomi*.
MediaPrint, Uddevalla AB.

Hellberg Ann-Sofie, Karlsson, Martin, Larsson Hannu, Lundberg Erik och Persson Monika
(red.) (2011)

Perspektiv på offentlig verksamhet i utveckling – *Tolv kapitel om demokrati, styrning och effektivitet*. FOVU:s rapportserie, nr 1, Örebro Universitet
Repro, Örebro

Holmberg Sören (2002)

”Rösträtt – något bara för de välbeställda?”
Dagens nyheter 2002-09-27.

Jarl Maria (2004)
En skola i demokrat? – *Föräldrar, kommunen och dialogen*.
Grafikerna Livréna AB, Kungälv

Johansson Susanne (2007)
Dom under trettio, vem bryr sig och varför? *Ungdomars värderingar och politiska deltagande*.
Grafikerna Livréna AB, Kungälv

Kolehmainen Jenny & Andréasson Robert (2006)
Elevinflytande - *En studie om lärares syn på och arbete med elevinflytande*
Examensarbete, Lärarutbildningen, Växjö Universitet

Lundquist Lennart (1998)
Demokratins väktare.
Studentlitteratur, Lund

Nordin Svante (1999)
Det politiska tänkandets historia.
Studentlitteratur, Lund

Oscarsson Vilgot (2003)
ELEVERS DEMOKRATISKA KOMPETENS - *Rapport från den nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU03) – samhällsorienterande ämnen*.
Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik

Ismaili Ruhide & Gavrilovic Natalie (2010)
Demokrati i skolan – *läraperspektiv på elevdemokrati i grundskolan*
Lärarexamen, Samhällsvetenskap och lärande
Malmö högskola Lärarutbildningen, Individ och samhälle

Rönnegard Marcus (2002)
Kommunal ungdomspolitik- *En studie av Umeå kommuns ungdomspolitiska program*
D-uppsats i statsvetenskap vid, Umeå universitet

Regeringskansliet (2006)
Mänskliga rättigheter- *Konventionen om barns rättigheter*.
Davidsons Tryckeri, Växjö

Skolverketets föreskrifter (SKOLFS 2010:37) (2011)
Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011.
Edita, Västerås

Vetenskapsrådets (2002)
Forskningsetiska principer
inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning
Vetenskapsrådet, tryck Elanders Gotab

Offentliga tryck

Regeringens proposition 1988/89:4 *Om skolans utveckling och styrning.*

Regeringens proposition 2004/05:2 *Makt att bestämma – rätt till välfärd.*

SOU 2000:1 *En uthållig demokrati! Demokratiutredningens slutbetänkande.*
Stockholm: Fritzes

SOU 2004:49 *Engagemang, mångfald och integration. Arbetsmarknadsdepartementet
Integrationspolitiska maktutredningen.*
Stockholm: Fritzes

Elektroniska källor

Forandringsfabrikken
www.forandringsfabrikken.no
Besökt den 19 maj kl. 14.10

Lelinge Balli (2009)
Demokrati på schemat
https://www.imer.mah.se/upload/LUT/Enheter/KSM/Bulletinen/s.28-31_demokrati.pdf
Besökt den 10 april kl. 14.30

Robinson R (1993)
Research Article, Cost-benefit analysis.
<http://www.bmj.com/content/307/6909/924.short>
Besökt den 20 maj kl, 18.00

Rädda barnen

www.rb.se

Besökt den 1 februari kl. 09.15

Skollagen 1985:1100

<http://www.skolverket.se/lagar-och-regler/skollagen-1985-1100-1.9607>

Besökt den 20 april kl.10.30

Tursunovic Mirzet (2004)

Demokrati fostran, deliberativ demokrati i den svenska gymnasieskolan.

<http://www.google.se/books?hl=sv&lr=&id=VPR->

[_AmKBFoC&oi=fnd&pg=PA87&dq=skolan+och+demokratifostran&ots=z51tCSzHmr&sig=B6PS9PtpSW7xEuF2IfGYCryb8rQ&redir_esc=y#v=onepage&q=skolan%20och%20demokratifostran&f=true](http://www.google.se/books?hl=sv&lr=&id=VPR-_AmKBFoC&oi=fnd&pg=PA87&dq=skolan+och+demokratifostran&ots=z51tCSzHmr&sig=B6PS9PtpSW7xEuF2IfGYCryb8rQ&redir_esc=y#v=onepage&q=skolan%20och%20demokratifostran&f=true)

Besökt den 16 april kl. 10.20

Ungdomsstyrelsens skrifter (2010:10) (2010)

Fokus 10- *En analys av ungas inflytande*

<http://www2.ungdomsstyrelsen.se/butiksadmin/showDoc/ff8080812c35d98f012d031e80ce002c/Fokus10.pdf>

Besökt den 10 maj kl.10.30

Förteckning över skriftligt bakgrundsmaterial

(Samtliga finns att tillgå vid Rädda barnen, Västsveriges kontor Göteborg vid förfrågan)

Projektmedel ansökan – Inflytande på riktigt 2008

Rädda Barnens regionkontor i Göteborg

Gyllenkrooksgatan 10 B

412 61 Göteborg

Telefon växel: 08-698 90 00

infovast@rb.se

Projektplan – Inflytande på riktigt

Rädda Barnens regionkontor i Göteborg

Gyllenkrooksgatan 10 B

412 61 Göteborg

Telefon växel: 08-698 90 00

infovast@rb.se

Eget inhämtat material

Transkriberade intervjuer, höringar och sammanställda enkäter ges ut på begäran.

8. Bilagor

8.1. Bilaga 1: Intervjuguide:

Intervjufrågor

1. Vad anser du att projektet handlar om?
2. Varför/hur gick skolan med i projektet?
3. Hur har du/ni arbetat?
4. Anser du att ni uppnått uppsatta mål? Om ja, hur och varför?
5. Om vi skulle göra ett sånt här projekt igen – skulle vi göra något annorlunda? Vad/hur?
6. Kan du identifiera möjligheter och hinder med ett projekt som detta?
7. Om vi skulle göra om det nu – skulle du vilja vara med en gång till? Varför/utveckla.
8. Är det gynnsamt (för kommunen/skolorna/eleverna?)

8.2.Bilaga 2: Enkät

Enkätfrågor – Inflytande på Riktigt

Genom den här enkäten vill vi veta vad *du* tycker. Svara så ärligt du kan! Det mesta vi gör under dagen gör vi i grupp, så här försöker vi ta reda på vad *du* personligen tänker och tycker om de här frågorna! Om du inte förstår frågan, så fråga oss!

Jag är: tjej kille

1. Vad är inflytande på riktigt för dig? Beskriv kort.
2. Anser du att du får mer inflytande nu än när du gick i 7:an? Ringa in ditt svar.

JA   NEJ   VET EJ

Motivera ditt svar:

a) Om ja eller nej, vad anser du att det beror på?

3. Tycker du att elever behandlar varandra bättre nu än när du gick i 7:an? Ringa in ditt svar.

JA   NEJ   VET EJ

a) Motivera ditt svar:

b) Om ja eller nej, vad anser du att det beror på?

4. Tycker du att lärarna och eleverna behandlar varandra bättre nu än när du gick i 7:an? Ringa in ditt svar.

JA   NEJ   VET EJ

a) Motivera ditt svar:

b) Om ja eller nej, vad anser du att det beror på?

5. Är det något som inte fungerar med inflytande i skolan och i din kommun/stadsdel tycker du? Vad i så fall?

6. Tycker du att undervisningen är bättre nu än förr?

JA   NEJ   VET EJ

a) Motivera ditt svar:

b) Om ja eller nej, vad anser du att det beror på?

7. Får du någon undervisning i barns rättigheter? Om ja, vad handlade det om?

8. Vad tycker du att projektet Inflytande – på Riktigt har lett till för dig?

a) För din skola?

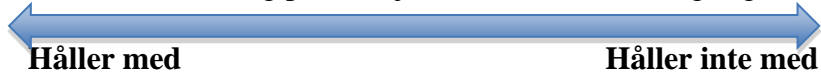
9. Finns det något annat du tycker är viktigt att vi vet om? (Skriv på baksidan)

8.3 Bilaga – Höringensuppgift ”Heta linjen”

Heta linjen

1. På vår skola har vi inflytande på riktigt

(eleverna ställer sig på en linje utifrån deras ställningstagande)

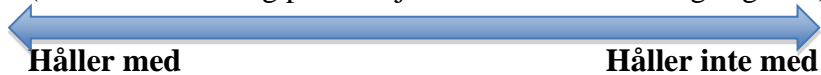
2. Stämningen på skolan har förändrats?

(eleverna ställer sig på en linje utifrån deras ställningstagande)

3. Elevinflytande påverkar betygen

(eleverna ställer sig på en linje utifrån deras ställningstagande)

4. Barns inflytande fungerar bra i vår kommun

(eleverna ställer sig på en linje utifrån deras ställningstagande)

